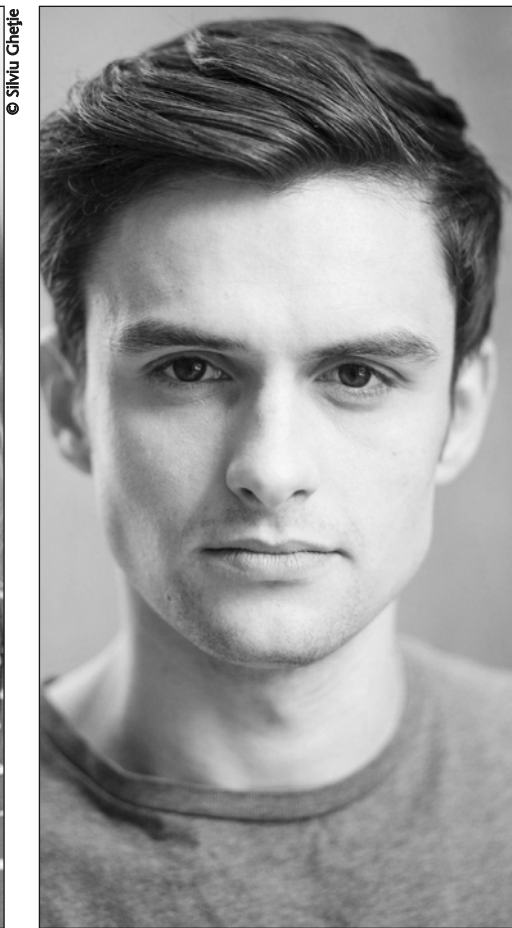

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XII » NR. 544 » 19 – 25 noiembrie 2016 » Săptămânal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

„Inimi cicatrizate“: despre capacitatea artei de a reprezenta viața

Întâmpinăm remarcabilul film *Inimi cicatrizate* (în săli din 18 noiembrie 2016) cu un grupaj de interviuri cu regizorul Radu Jude, producătorul Ada Solomon și cu Lucian Teodor Rus, interpretul rolului principal. E parțial corect să spui că filmul pleacă de la romanul omonim al lui Max Blecher. *Inimi cicatrizate* nu este doar despre antisemitism, ci e o construcție inteligentă despre raportarea la istorie, capacitatea artei de a reprezenta viața, destinul individual raportat la destinul colectiv, degradarea corpului sau e, pur și simplu, două ore și 20 de minute insuflăte spiritului unui scriitor dispărut prea tânăr și cunoscut prea puțin.

Citiți interviurile realizate de Iulia Blaga în » paginile 8-10

Să ne cunoaștem prin cărți: întâlnirea cu un nou Gaudeamus

Eli Bădică

Miercuri, 16 noiembrie, s-a deschis cea de-a 23-a ediție a Târgului Internațional Gaudeamus – Carte de învățătură, „cel mai citit târg de carte de la cel mai ascultat radio“, principala componentă a Programului „Lectura“, proiect inițiat și organizat de Radio România, prin Centrul Cultural Media, din 1994 încoace. Anul acesta, Pavilionul Central de la Romexpo găzduiește peste 300 de expozați care vin cu peste 850 de evenimente – cu precădere lansări de carte, dar și întâlniri, mese rotunde, dezbateri, recitaluri de muzică, evenimente pentru copii etc. Țara invitată de onoare este China – o premieră binevenită.

» pag. 8-10

Cronică de carte

Numărătoarea inversă

Marius Miheț

Astăzi, ca înainte de 1989, puține consolări: lumea satului a preluat spiritul contrafăcut al orașului și, odată cu el, ai impresia că a importat numai cadavrele urbanizării. Dacă e să fim cu totul sinceri, găsești cu greu sate neviciate, care să nu aducă a mahala de oraș bolnăvicios.

» pag. 11

Cum să scrii un bestseller

Dragoș Cojocaru

Visați să scrieți o carte care să „rupă“ topurile? Să vă facă celebri și să vă umple de bani, pe dumneavoastră și pe editori?

» pag. 14

Să ne cunoaștem prin cărți: întâlnirea cu un nou Gaudeamus

Miercuri, 16 noiembrie, s-a deschis cea de-a 23-a ediție a Târgului Internațional Gaudeamus – Carte de învățătură, „cel mai citit târg de carte de la cel mai ascultat radio“, principala componentă a Programului „Lectura“, proiect inițiat și organizat de Radio România, prin Centrul Cultural Media, din 1994 încoace. Anul acesta, Pavilionul Central de la Romexpo găzduiește peste

300 de expozanți – edituri românești, dar și străine, instituții de învățământ, difuzori de carte și publicații, asociații profesionale și organizații active în domeniile cultură și educație ș.a. –, care vin cu peste 850 de evenimente – cu precădere lansări de carte, dar și întâlniri, mese rotunde, dezbateri, recitaluri de muzică, evenimente pentru copii etc. Țara invitată de onoare este China –

o premieră binevenită, „prima deschidere către Asia, după invitați din Europa, Italia, țările francofone, țările nordice“, după cum afirmă Ovidiu Miculescu, președintele director general al Societății Române de Radio (SRR), la deschiderea oficială a târgului. De altfel, deși în linii mari Gaudeamus merge pe aceleași tipare, ediția curentă aduce câteva noutăți.

Eli Bădică

Acasă, la Gaudeamus

Personal, rar mi se întâmplă să calc pragul Centrului Expozițional Romexpo în timpul anului, în afară de zilele în care au loc cele două târguri de carte autohtone, Gaudeamus și Bookfest. Și, având în vedere că acestea se petrec în zone diferite, primul menționat în Pavilionul Central, iar al doilea în Pavilioanele C, vă mărturisesc că asociez cele două părți ale Romexpo cu târgurile de carte (deh, fiecare cu propriul nărav). Așa că, atunci când merg la Gaudeamus (sau la Bookfest), am o senzație acută de familiaritate.

Mă ajută, e adevărat, și dispunerea standurilor – cam aceeași în fiecare an, cu ușoare modificări –, știu aproximativ unde găsesc editurile care mă interesează, zonele de odihnă, după colindat standuri și stat în picioare la lansări, și tot așa. Tiparul e aproape la fel, an de an: editori, traducători, agenți literari, autori, PR-i care se „luptă“ cu pregătirea cărților pentru târgul de toamnă/vară – în mod ideal, cu multe luni înainte –, încercând să vină cu tot soiul de evenimente editoriale, flux de public similar – în primele două zile și jumătate, puțini vizitatori, iar de vineri seara până duminică, infernal de aglomerat – și relativ puține reduceri. Peste toate se presară, de obicei, multe, foarte multe lansări de carte și câteva încercări de promovare a volumelor nou apărute (unele, foarte bune, altele, disperate ori chiar penibile).

În cadrul Gaudeamus sunt și câteva saloane cu tradiție deja, cum ar fi Salonul de Carte pentru Copii „Ion Creangă“ – aflat la ediția a 13-a, dinamic, jucăuș și interactiv, destinat micilor cititori, cu activități faine organizate de

Biblioteca Metropolitană București și nu numai – sau Salonul Național de Inventică și Creație Științifică Pentru Tineret – a 14-a ediție, în care peste 60 de tineri prezintă anul acesta invenții originale care aparțin uneia dintre cele trei secțiuni dedicate: Științe Aplicate, Tehnologia Informației și Tehnologii ale Viitorului. Din păcate, nu toți vizitatorii știu de ele.

De asemenea, tot ca de fiecare dată, găsim aici și zone dedicate profesioniștilor – Centrul Internațional de Agenții Literare, de pildă, dedicat întâlnirilor dintre profesioniștii din domeniul editorial, din România și din străinătate –, dar și expoziții interesante,

strâns legate de lumea cărților. În acest ultim caz, o voi menționa doar pe cea intitulată „Cartea, de la manuscris la tipăritură“, organizată în colaborare cu Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească“ Târgoviște.

Noutățile Gaudeamus

Deși vorbeam mai devreme, de un tipar, Gaudeamus 2016 a adus câteva noutăți.

În primul rând, numărul de vizitatori din primele două zile de târg a crescut. Iar acest lucru se datorează, într-o bună măsură, țării invitate de onoare, China, care a venit cu un val suplimentar de cititori din spațiul asiatic. Nu

cred să fi existat de curând un public atât de consistent la deschiderea oficială a târgului. Altfel, sigur că deschiderea este, ca întotdeauna, mai greoaie, fiind preferată, în principiu, de cititori experimentați, care aleg să viziteze standurile la începutul târgului, pentru a evita aglomerația de la sfârșitul săptămânii, pentru a consulta în liniște – și fără călcat pe picioare – aparițiile editoriale.

Apoi, atipică este, din mai multe puncte de vedere, și țara invitată de onoare, China. Mai întâi, pentru că este o țară de dincolo de granițele Europei, o țară care, deși imensă, este foarte puțin cunoscută încă în România, chiar și în

cea ce privește oferta editorială. De exemplu, abia anul trecut editurile din China, reprezentate de China National Publications Import & Export (Group) Corporation (CNPIEC), au fost prezente la Gaudeamus. Acum revin în forță cele mai importante 50 de edituri chineze, cu o ofertă substanțială – peste 2.000 de titluri și peste 3.000 de exemplare, în limbile engleză, română și, evident, chineză. De aceea au și cel mai mare stand alocat până acum țărilor invitate – de dimensiunea a patru standuri de edituri mari –, împărțit în mai multe zone: Expoziție de Carte, Expoziție Culturală, Spațiu de Evenimente și Recepție. Standul

țării de onoare ocupă, de asemenea, un loc extrem de vizibil în Pavilionul Central, fiind amplasat în imediata vecinătate a intrării în pavilion, pe nivelul 4.50, în partea stângă. Iar autorii prezenți la Gaudeamus sunt unii dintre cei mai influenți scriitori chinezi contemporani, cu titluri vândute în milioane de exemplare numai în țara lor: Cao Wenxuan, Yu Hua, Xu Zechen, Xi Chuan și Lan Lan. Dintre cei cinci scriitori, Yu Hua este singurul care are deja o carte tradusă în limba română, *În viață* (Humanitas Fiction, colecția „Raf-tul Denisei“, traducere de Mugur Zlotea), care este lansată zilele acestea la București.

Diferită a fost, anul acesta, și ceremonia oficială de deschidere a Târgului de Carte Gaudeamus. Discursul lui Ovidiu Miculescu, președintele director general al Societății Române de Radio (SRR), a adus câteva noutăți. Una dintre cele mai importante ar fi legată de invitatul de onoare din 2017, Statele Unite ale Americii. De altfel, în aceeași zi (miercuri, 16 noiembrie), Ambasadorul SUA în România, Hans Klemm, în vizită la Gaudeamus, a povestit cum a primit invitația în urmă cu câteva luni, cum a mers la discuții cu Președintele Statelor Unite ale Americii „pentru a mă asigura că vom avea sprijin pentru participarea SUA la ediția de anul viitor a târgului“, s-a arătat entuziasmat în legătură cu acest aranjament și a spus, în final, că și-ar dori ca anul viitor să fie explorat „legăturile dintre literatura română și cea americană“, potrivit Radio România Cultural.

Revenind la cuvântarea lui Miculescu, trebuie spus și că acesta a criticat indirect eliminarea taxei Radio-TV, lucru care speră să nu influențeze negativ organizarea târgului de carte din anii următori. Sublinia totodată că nu ar vrea ca ediția a 23-a a Gaudeamus să fie și ultima, că, „indiferent de valurile și agitațiile politice prin care trecem, noi ne vedem de drumul nostru, vom performa în continuare și vom face ce știm mai bine în beneficiul românilor“. În acest context nu poate fi trecut cu vederea faptul că târgul are parte de susținerea Ministerului Culturii, care a alocat „o sumă substanțială în acest sens“, după cum a declarat Anca Drăgoi, Secretar de Stat în Ministerul Culturii, tot la deschiderea Gaudeamus.

Cât despre noi campanii editoriale de promovare, momentan mi-a atras atenția în mod special cea realizată de Editura Nemira și Next Advertising, „Nemira 25 – Capsula timpului“, o campanie de imagine care marchează încheierea

anului aniversar Nemira 25. Aceasta are loc pe parcursul celor cinci zile de târg, când cititorii sunt invitați să scrie cum își imaginează că va arăta lumea peste 25 de ani, urmând ca toate răspunsurile să fie introduse într-o capsulă ce va fi sigilată și deschisă, cum altfel?, peste exact 25 de ani, pe 16 noiembrie 2041. Premiul cel mare constă în 250 de cărți, iar câștigătorul va fi cel ale cărui previziuni se potrivesc cel mai bine cu realitatea din momentul respectiv. Fiecare participant la campanie primește o carte cadou din partea editurii.

„Avem misiunea să introducem și autorii reprezentativi români pe piața chineză“

Dacă tot am adus în discuție deschiderea oficială a Gaudeamus, în special prin declarațiile lui Ovidiu Miculescu, ar mai fi de punctat cel puțin încă două intervenții. Mi-a plăcut, printre altele, faptul că Yan Jianwu, atașat cultural al Ambasadei Republicii Populare Chineze, a insistat pe cunoașterea reciprocă prin intermediul cărților: „Prin acest eveniment, așteptăm să avem mai multe schimburi în domeniul cultural, educațional și editorial cu omologii din România. Avem misiunea ca, după ce ne întoarcem în China, să introducem și autorii reprezentativi români pe piața chineză. Sperăm ca prietenii români să ne cunoască mai bine prin cărți“. O opinie similară a avut și Yan Xiaohong, Ministru Adjunct al Administrației de Stat pentru Presă,

Publicații, Radio, Film și Televiziune din China, în cuvântul înainte scris cu această ocazie: „Sper că oferta variată și programul bogat de evenimente pe care China, Invitatul de Onoare, le prezintă la târg, vor contribui la dezvoltarea colaborării dintre editorii din țările noastre pe viitor și vor consolida înțelegerea reciprocă și prietenia de lungă durată dintre popoarele din cele două țări“.

De cealaltă parte, Liviu Papadima, profesor universitar doctor,

prorectorul Universității din București, președinte de onoare al acestei ediții Gaudeamus, a avut un cuvânt de deschidere mai formal, dedicat colegilor săi din spațiul academic, „care sunt în bună parte autori ai cărților pe care le expun editurile din acest târg“, dar și studenților și iubitorilor de carte. S-a apropiat însă de atașatul cultural al Ambasadei Republicii Populare Chineze prin văditul entuziasm față de prezența Chinei ca invitat de onoare.

Poate ar trebui să știți și că în aceeași zi s-a lansat – cu sau fără legătură cu cele de mai sus – traducerea în limba chineză a cărții președintelui Klaus Iohannis, *Pas cu pas*.

Altfel, vedetele târgului sunt, bineînțeles, cele mai noi cărți apărute în spațiul editorial românesc. Despre o parte dintre ele, precum și despre cele mai bine vândute cărți, cele mai apreciate lansări, cei mai vânați autori și multe altele, în numărul viitor al „Suplimentului de cultură“.

Scrisoare către Jón Kalman Stefánsson

Cartea *Tristețea îngerilor*, al doilea volum din *Trilogia fiordurilor* (traducere din limba franceză de Magda Răduță), a fost publicată la Editura Polirom în 2016.

Culegătorul de harfe

Andrei Crăciun

Scumpe domnule Jón Kalman, fiul lui Ștefan, aș vrea să vă fac de la început cunoscută poziția mea în ceea ce vă privește, îmi place să joc tot mai deschis: consider că sunteți cel mai însemnat poet dintre contemporani, chiar dacă între poeți firește că nu se cuvine să existe ierarhii, iar dumneavoastră scrieți, așa cum se tot susține, romane. Aceasta este starea faptelor. Nu mă voi revizui.

Când am citit *Între cer și pământ* am știut că voi număra zilele până când va ajunge la mine a doua carte din *Trilogia fiordurilor*. Nădăjduiam să le trăiesc pe toate. Le-am numărat. Au fost 718

zile și o noapte în plus. Așteptarea a fost lungă.

M-am aruncat în *Tristețea îngerilor* ca într-o nouă iubire, plin de speranță. Spre deosebire de iubire, cartea dumneavoastră nu dezamăgește și rănește doar prin aceea că a cunoscut un sfârșit (acum, bineînțeles, voi număra zilele până la al treilea volum, nădăjduiesc să le trăiesc și pe acestea, deși este tot mai greu, cum altfel?).

Cartea *Tristețea îngerilor* nu se poate povesti, așa că nu o voi povesti. Este de o frumusețe revoluționară, căci și frumusețea poate revolta, fiecare paragraf este un

poem (și asta s-a constatat), și aveți dreptate când scrieți că ochii ne sunt ca picături de ploaie, dreptate aveți și când scrieți că rămâne ceva, între cer și pământ, ceva ca făgăduința unei fericiri fără margini. Vă dau toată dreptatea din lume. Vă dau și toată dreptatea din ceruri.

Și am făcut și această călătorie alături de *Băiat* în nesfârșitul alb, și am făcut această călătorie alături de poștașul Jens, cu inima tremurând pentru viețile lor. Mi se va răspunde că ei sunt doar personaje, că ei sunt doar cuvinte, că viețile lor sunt o ficțiune, dacă nu o convenție. Nu e adevărat.

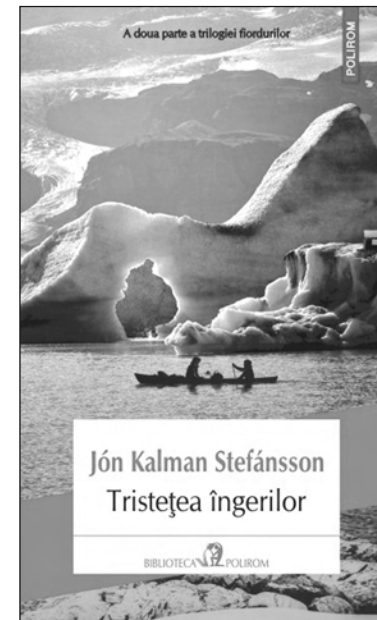
Oricine lasă o urmă în inimă e adevărat, e mai adevărat decât oamenii din realitate, toți acești oameni care mănâncă animale moarte și defechează și stau toți în anticameră, așteptând să devină următoarele animale moarte. Desigur că exagerez din nou, dar cunoașteți prea bine cum e, de fapt, realitatea. Și cu atât mai mult, cu atât mai mult!, poezia din cărțile dumneavoastră mângâie și

îmbrățișează așa cum trebuie că pot mângâia și că pot îmbrățișa numai îngerii, dacă nu, uneori, cei pe care îi iubim și care ne iubesc.

Iar frazele dumneavoastră au puterea să vindece și dreptate aveți și să scrieți că „Ne mișcăm, cum altfel, nesiguri și șovăitori, dar avem un țel – să salvăm lumea. Să vă salvăm pe voi, pe voi, dar și pe noi înșine, cu poveștile astea, cu zdrențele astea de poeme și de vise de atâta vreme cufundate în adâncul uitării. Suntem într-o barcă de scânduri viermănoase și, cu năvoade mucedee, vom prinde stelele din cer.“

Aveți dreptate, scumpe domnule Jón Kalman, fiul lui Ștefan, numai și numai drumul, numai acest drum, numai el, mai poate salva lumea, și ne poate salva și pe noi.

Numai acest drum ca o poveste care înaintează prin zăpadă, iar și iar, către lumină, scumpe domnule Jón Kalman, fiul lui Ștefan, către lumină... Iar *Tristețea îngerilor* nu e încă o poveste cu marinari

de pe bărci cu pânze, cu pescari și cu oameni înfruntând, în fiecare clipă, moartea. Nu e.

Iar *Tristețea îngerilor* e cu totul altceva: o altă demonstrație, străbătută de perfecțiune, că doar frumusețea ne poate face zilele și nopțile așteptărilor noastre îndurabile.

Sfârșitul copilăriei

Am scris și-am povestit atât de mult despre copilărie, despre bucuria pură a joacelor – toată copilăria mi-a fost o joacă, indiferent ce-am făcut –, încât am fost prea orb ca să-mi dau seama de-o exagerare. N-am mințit în privința bucuriei, n-am supraestimat-o. În schimb, am vorbit prea puțin despre sfârșitul ei. O bună vreme, am îndesat adânc în mălul memoriei toată jalea aia care cădea brusc, într-un final, peste mine.

Sfârșitul purtatului pe umeri: mă căra tata – m-a dus și mama – la drum mai lung. Nu că mi-era le-ne sau că nu puteam merge pe jos. Îmi plăcea să mă închipui pistolar, vedeam lumea de sus. Împușcam stânga-dreapta, aveam rază mare de acțiune. Până când tata m-a apucat de subsuori, m-a lăsat ușor la pământ și mi-a spus serios: „Bă, tată, ia mai mergi tu pe picioarele

tale ca oamenii, că de-acum ești băiat mare, ești greu!“. Și de atunci nu m-a mai cărat niciodată în spate.

Sfârșitul praștiei: am schimbat trei semne de circulație de plastic și un pistol de lemn pe un briceag cu furculiță. Briceagul, pe un lanț ruginit de bicicletă. Lanțul, pe o bucată de cameră de bicicletă din care am putut decupa fix două fășii potrivite pentru a-mi face cea mai cea praștie din ținut. Aproape o vară întreagă am dat ceață băieților cu praștia aia. Apoi, pe marginea lacului, când eram pe punctul de a bate recordul de distanță și de cercuri pe apă, cauciucul s-a rupt și m-a plesnit peste față.

Sfârșitul fotbalului: după două ceasuri de alergare, de haos îngâmădit pe câmp, uitând complet de mine, cuiva îi pieria brusc și inexplicabil cheful, lua mingea

strâns în brațe, fugea printre ceilalți cu capul înainte și se trântea cu ea dincolo de linia imaginară a porții, ca la rugby. Dacă nu se întâmpla asta, la fel de brusc, băiatul cu mingea se supăra pe cineva și pleca acasă.

Sfârșitul schiurilor: juma' de an m-am chinuit să cioplesc niște doage de butoi. Le-am atașat două curele de la niște sandale mai vechi și mi-au ieșit cele mai tari schiuri din lume. Vreo lună m-am bucurat că a venit frigul cel strașnic și l-am adulmecat precum indienii, pândind apariția primilor fulgi de zăpadă. Au și căzut vreo câțiva într-o dimineață, le-am și încercat, dar nu m-am clintit nici un centimetru. Practic, încă eram pe iarbă uscată. Apoi, într-o noapte, când am ieșit din casă, am văzut cum ninge cu fulgi atât de mari, încât îi puteam prinde cu gura. Mi-am scos schiurile de

Întâmplări și personaje

Florin Lăzărescu

sub pat și le-am sprijinit de-un copac, să fie la îndemână când mă trezesc. A venit cineva și mi le-a furat.

Sfârșitul de-a v-ați ascunselea: m-am pregătit din timp, am căutat variante de ascunziș la care să nu se mai fi gândit nimeni înaintea mea. Și am găsit un tub de beton, la vreo jumătate de kilometru de casa mea. Când a început jocul, un copil s-a așezat cu spatele și a început să numere. Până să zică „Cine nu-i gata îl iau cu lopata“, eu deja nu-l mai auzeam, alergasem de mi-au ieșit ochii din cap și mă ghemuisem în tub, ascultându-mi bătăile repezi ale inimii. Am așteptat multă vreme bucuros că nu sunt găsit. La un moment dat, am ieșit, am văzut că se înserase și că nu mai era nimeni pe stradă.

Sfârșitul oricărei zile: Toată gașca se purta ca un individ. Respiram cu aceeași pereche de plămâni

când alergam, râdeam cu aceeași gură până la urechi la fiecare poantă, la fiecare joc. Vedeam cu o singură pereche de ochi cum se întunecă și tremura în toți o singură inimă pentru ceea ce avea să urmeze. Din întineric, apărea o mamă care striga răstit: „Hai, gata-i cu prostiile! La culcare, că mâine aveți treabă! Hai, fiecare la casa lui!“.

Sfârșitul vacanței: culegerea lui Petrică în față, o sută de probleme de rezolvat. Și doar o singură după-amiază, ultima.

Sunt câteva secvențe, pe fugă. Altminteri, am senzația că aș putea continua cu amintirile la nesfârșit. Plus că joaca nu s-a terminat încă.

PS: Tocmai mi-a fost publicată la Polirom ediția a doua a volumului *Lampa cu căciulă*, în care povestesc pe larg despre copilărie :)

Știri la zi din actualitatea culturală și articolele ediției pe
www.suplimentuldecultura.ro

Cei din hârzob

Nu demult, un fost prim-ministru a fost descoperit de jurnaliști pe când mergea să-și reînnoiască permisul de șofer și era strecurat pe ușa din spate de la DRPCIV, ca nu cumva să stea la coadă cu populimea. Gestul fostului premier – ajuns ulterior președinte al Senatului României – a făcut un pic de vâlvă, ceea ce arată că societatea românească s-a schimbat un pic. Sau măcar pare mai puțin dispusă să accepte disprețul arogant al activului de partid față de omul de rând, dispreț preluat de politicienii postrevoluționari de la frații lor mai mari, activiștii PCR.

Interesantă a fost însă reacția fostului prim-ministru, care n-a putut să lase lucrurile să se stingă de la sine și cu atât mai puțin – Doamne fereste! – să-și ceară scuze. Ipochimele în cauză a ținut să explice că în orice stat există niște oameni foarte importanți, care au funcții cu greutate și au grijă de bunul mers al societății și de bunăstarea cetățenilor. Așadar, în opinia sa, acești oameni atât de ocupați, care și-au sacrificat propria carieră și s-au pus în slujba țării, nu trebuie să-și consume timpul prețios stând la

coadă, plătind taxe sau făcând alte „acțiuni“ care i-ar distra de la importanta lor muncă.

N-o să insist acum asupra roadelor muncii lor în slujba țării, care i-au îmbogățit în primul rând pe ei, pe lideri, și au adus România în coada Uniunii Europene la mai toate capitolele, de la nivelul veniturilor până la starea educației și a sistemului de sănătate. Ei s-au străduit, s-au străduit mai bine de un sfert de secol, chiar dacă nu le-a ieșit. Nu le-a ieșit și gata, acum ce să facem, să le luăm gâtul? Să facă

Românii e deștepți

Radu Pavel Gheo

alții mai bine dacă sunt deștepți.

Nu aș contrazice cu totul nici ideea fundamentală de la care pornește fostul prim-ministru. Într-adevăr, în orice stat înalții funcționari au anumite privilegii, ce vin la pachet cu obligațiile și restricțiile impuse de poziția lor. Doar că ele sunt acordate funcționarului sau, mai bine zis, *funcției*, nu *individului*, și sunt asociate poziției pe care o ocupă în aparatul de stat. Altfel spus, funcția de ministru presupune anumite avantaje strict reglementate – mașină de serviciu, deplasări decontate, fond de protocol etc. Însă nu îți permite să iei, în nume personal, un credit bancar în condiții privilegiate, să îți angajezi rudele în companii de stat (sau

oriunde altundeva), să sari peste rând, să îți pui subordonații să-ți ducă lenjeria la spălătorie sau alte asemenea.

La noi s-a perpetuat un model ierarhic de tip feudal, încurajat și de comunismul mitocănesc, în care poziția de putere este una absolută. Șeful e șef și în șanț, spune un proverb contemporan. Cei aleși în funcții administrative mai mult sau mai puțin înalte nu sunt simpli funcționari, cu drepturi și obligații, ci un fel de semize, coborâți cu hârzobul din înaltele sfere ale omnipotenței ca să se îngrijească – când și cât au chef – de măruntele destine ale muritorilor de rând. Chiar dacă n-o spun cu toții fățiș, fiindcă unii sunt destul de inteligenți ca să

înțeleagă că nu dă bine, majoritatea o gândesc și o cred – și se consideră îndreptățiți la orice fel de privilegii.

Paradoxal, nu calitățile, inteligența sau capacitatea lor administrativă le conferă această putere dincolo de limitele puterii. E ușor de văzut că majoritatea au o prestație intelectuală modestă, un vocabular limitat și lemnos, o agresivitate temătoare, ce ascunde conștiința propriei mărginiri. Personajul luat aici ca exemplu e ilustrativ: singurele calități care i se pot recunoaște sunt priceperea de a purta un costum bine croit, alura impozantă și vocea gravă. Cam puțin pentru numeroasele înalte funcții pe care le-a ocupat. Acesta e și paradoxul: oamenii aștia, rareori scripitori (sau măcar competenți), își derivă puterea exact din funcția în care au fost aduși cu imaginarii lor hârzob. Vor privilegii personale grație unei poziții administrative de care beneficiază oricum din plin, fără să ofere în schimb mai nimic. Fiindcă așa sunt zeii și semizeii: oferă doar dacă vor, în schimb primesc totul. Păcat că suntem o țară așa de mică: n-avem și noi niște semizeii mai acătării...

De ce câștigă PSD alegerile

V-ați întrebat de ce social-democrații câștigă lejer fiecare scrutin care se desfășoară într-un singur tur? Fie că e vorba de alegeri parlamentare, locale sau europene, PSD iese mai tot timpul pe primul loc. Rare au fost ocaziile în care stânga a pierdut. S-a întâmplat doar când formațiunea a avut un lider care a stârnit prea multă mânie, dar și atunci alegerile au fost pierdute la limită de către PSD. Atenție, vorbim doar de alegerile într-un singur, pentru că la prezidențiale, 35 sau 40 la sută din voturi se dovedesc insuficiente.

Vagonul cu vorbe

Florin Ghețau

Sunt mai multe explicații pentru marșul triumfal al pesediștilor:

1. Organizare. La acest capitol, partidul dă lecții tuturor adversarilor săi de pe scena politică. E adevărat că PSD nu câștigă peste tot, dar își păstrează fiefurile tradiționale, adică Muntenia și Moldova, unde victoriile sunt clare. În aceste zone PSD câștigă detașat în mai toate județele. Sunt și câteva excepții (Suceava și Călărași sunt doar două

dintre ele), unde dreapta a împrumutat din organizarea aproape militărească a PSD. În rest, social-democrații defilează, obținând scoruri astronomice de fiecare dată în Teleorman, Olt, Gorj, Giurgiu, Dâmbovița, Vrancea sau Vaslui. Până și în Transilvania, PSD și-a ridicat cotă. Dacă, până în urmă cu opt ani, PSD cu greu scotea 15-18 la sută în multe județe din Ardeal, de ceva timp social-democrații obțin cel

puțin 25 la sută și în Transilvania. Creșterea se datorează și USL din 2012, când PSD, prin alianța cu liberalii, s-a făcut frecventabil în fața multor alegători care până atunci nici nu concepeau să voteze stânga. În județul Iași, spre exemplu, PSD are peste 60 de primari din 98. Privită din exterior, filiala e ca și inexistentă.

Candidații evită întâlnirile electorale din care ar putea ieși sifonați, nu vin la dezbateri, se feresc de oamenii pe care nu-i controlează. Aproape te întrebi dacă PSD Iași participă la alegeri. Nu se organizează conferințe de presă, n-a fost făcută nici măcar o lansare publică de candidați după canoanele electorale tradiționale. Totul are loc în laboratoare, unde strategii adună pe hârtie, bob cu bob, voturile din teritoriu. Primarii PSD primesc sarcini, li se spune câte voturi trebuie să adune. Dacă nu fac asta vor fi pedepsiți la împărțirea bugetului pe anul viitor, mai ales că și CJ este controlat de social-democrați.

2. Slaba mobilizare a dreptei. De la scrutin la scrutin, prezența la urne scade, pe fondul nemulțumirii tot mai evidente față de politică. Numai că greața se manifestă doar în zona dreptei, nu și pe stânga, unde

nici măcar nu contează candidatul propus. Dacă Gigel apare pe liste, militantul PSD nu va avea nici o problemă în a-i acorda votul. Știu șefii de ce l-au pus acolo, votantul social-democrat nu-și pune prea multe întrebări. La PSD există un atașament puternic față de partid, care nu a dispărut de la Revoluție încoace. Nici măcar n-a contat cum se numește formațiunea: FSN, FDSN, PDSR sau PSD. Și mai interesant este că nici un alt partid de stânga nu a amenințat vreodată supremația PSD. E adevărat că au existat încercări timide și că au apărut unele dizidențe (Petre Roman, Teodar Meleşcanu sau Mircea Geoană), însă mișcările au eșuat. Așadar PSD și-a păstrat votanții, în timp ce scârba de politică a afectat scorul forțelor de dreapta. Fenomenul apare mai ales când partidele de dreapta sunt la guvernare, PSD câștigând clar mai toate alegerile când au venit din postura opozantului.

3. Unitate pe stânga, orgolii pe dreapta. În timp ce la PSD toată lumea e în spatele șefului de filială (sau de partid), dreapta e măcinată de orgolii. Prea mulți se cred șefi în zona dreptei, cum se spune „Prea mulți cu mapa și prea puțini cu sapa“. Militanții se urnesc greu pe

ulițele satelor, iar când sunt trimiși mulți nu știu ce să spună, mesajele lor se izbesc ca nuca în perete. Dreapta nu-și adaptează discursul. E complicat să vorbești de stat de drept, când PSD vine din spate și vorbește de salarii, pensii, adică exact ce-l doare pe om. În plus, cerurile nesfârșite din organizațiile partidelor de dreapta slăbesc capacitatea de mobilizare. Membrii sunt preocupați mai degrabă să-și satisfacă propriul capriciu sau propria grupare decât să alerge după voturi sau să facă strategii. Cu alte cuvinte, în timp ce dreapta se pierde în detalii și discuții filosofice prin sedii, PSD a și arat două-trei sate din capătul județului.

Puse cap la cap, toate acestea fac diferența. PSD are activiști care stau și în cap în noaptea de dinaintea alegerilor dacă partidul le-o cere, în timp ce dreapta n-are mesaje de forță, nu știe încotro s-o apuce. Este exact ce se petrece și în campania în care am intrat de câteva zile.

PSD are tot interesul să nu existe confruntare de idei, pentru că partidul nu e interesat de ambuscade politice. Singura surpriză pentru PSD ar putea fi prezența la vot. Vom discuta subiectul într-un comentariu viitor.

Rockin' by myself

Dumitru Ungureanu

Suprafața râului de sunete

Ca în multe alte rânduri, tot prietenul Gabriel H., plecat în secolul trecut peste ocean și stabilit în Canada, mi-a făcut o bucurie, semnându-mi generos trupa despre care – jenă să-mi fie! – aproape că nu auzisem, și sigur nu ascultasem nimic: Riverside. N-am probleme să-mi asum neștiința, ba minteasă îi găsec și-o justificare: la urma urmelor, câte albume sau formații din noianul ce se revarsă neconținut în spațiul nostru existențial suntem capabili să ascultăm într-o zi, fără să obosim? Și pentru câte avem răgaz de reascultare, ca să nu ne treacă pe lângă ureche precum glonțele alegerilor din 2009, când – vorba unui ziarist pe-atunci infierbântat, azi reciclat – am evitat la mustață varianta cea proastă? Nu pomenesc de politică și alegeri împins de vreun amor bruscat pentru preocupări cronofage; sunt musai obligat de actualitatea agresivă. Riverside este (sunt sigur că știți sau puteți afla) o formație poloneză de metal-rock progresiv, înființată la începutul anilor 2000, de trei băieți care nu se deosebeau prea mult de confrății lor est-europeni. La ora asta, au statut de nume distinct în toată lumea, grație muncii asidue, inspirației și inteligenței manageriale ce completează perfect valoarea muzicală. Dar, firește, grupul nu e unicat în Est. Dacă judecăm după originalitate și consistență, frăția muzicienilor din jurul timișoreanului Daniel Dorobanțu (a.k.a. Thy Veils) se află pe-o treaptă echivalentă. Fără management internațional.

Mai bine de 15 ani, componența trupei Riverside a fost aceeași: Mariusz Duda, vocal, bas, chitară acustică, ukulele; Piotr Grudzinski, chitari electrici; Piotr Kozieradzki, tobe; Michal Lapaj, claviaturi. Stabilitatea a fost asigurată de viziunea co-

mună asupra muzicii, atât a celei proprii, cât și a celei ascultate. O repede privire peste preferințele fiecărui component decupează titlurile comune și arealul în care se înscrie orice nume consemnat. Evident, predomină genul în care performează cei patru, cu deosebire inerente. Iar dacă vreo doi dintre ei au scos și discuri solo, faptul reflectă mai degrabă o bogăție de idei muzicale decât tendințe egocentrice, firești de la un anume punct al carierei încolo. Actualmente, cvartetul s-a spart, din nefericire, în urma morții chitaristului Piotr Grudzinski (stop cardiac subit în 21 februarie 2016). Urma să împlinească 41 de ani pe 15 martie. „Mi-e frică numai de tăcere, fiindcă doar asta «auzi» când inima ți-a murit!” – sunt vorbe spuse de Piotr, memorate și reproduse de Mariusz Duda. Ele sunt legate, cumva în pofida intenției chitaristului din clipa când le-a rostit, de materia sonoră a dublului LP *Eye of the Soundscape* (Mystic Production, 2016). Beneficiari ai contractului cu firma germană InsideOut, specializată în muzică progresivă (Steve Hackett, Neal Morse, Devin Townsend, Geoff Tate, Tangent, Ayreon apar în catalog), polonezii își păstrează, presupun, dreptul de a edita sub siglă proprie. E un lucru definitoriu pentru independența creativă, în condițiile trecute și actuale din showbizul de mare audiență. Basiștul, care e și textier, compozitor și lider al trupei, pomenește într-un loc de ipocrizia și cinismul persistente în industria spectacolului, inclusiv a rockului numit progresiv. Știe ce vorbește, după concerte susținute în toată lumea (a fost și la București în vreo două rânduri) și s-a confruntat cu logica absurdă a succesului cu orice preț. Vom admira și noi atitudinea orgolioasă a polonezilor, vom saluta decizia lor de-a continua ca trio după decesul chitaristului și vom zâmbi melancolic observând că la un an de la moartea aceluia, ei planuiesc să „aniverseze”, nu să „comemoreze” tragicul incident.

În altă ordine de idei, discografia Riverside (7 LP-uri și mai multe EP, live, compilații) transmite un viguros și înviorător sentiment – că frumusețea, pasiunea și implicarea nu vor pieri curând sub mărul meschinăriei.

La centenarul nașterii lui Emil Gilels (1916-1985)

În decembrie 1970, criticul Alfred Hoffman, încins la roșu, evoca într-o pagină admirabilă prestația „extraordinară” a pianistului Emil Gilels într-un „concert cu adevărat festiv”, „culminant al anului Beethoven”. Nimic mai sugestiv decât evocarea sa anul acesta, când la 19 octombrie s-au împlinit o sută de ani de la nașterea celebrului pianist rus, pentru a caracteriza arta lui Gilels. „Prin ce este Gilels un mare artist al claviaturii?”, se întreba retoric Alfred Hoffman, răspunzând imediat: „În primul rând, prin capacitatea de a acumula în ființa sa o tensiune enormă, al cărui flux se transmite unui aparat pianistic manevrat cu o libertate totală... Contrastul între clocotul interior gigantic și echilibrul impecabil al exteriorizării lui sonore oferă spre meditație pilda pianistului model și este, în același timp, extrem de apropiat de esența artei beethoveniene, «un torent de flăcări într-o albie de granit»”.

Alfred Hoffman evoca în aceeași cronică – și cine mai scrie astăzi ca el în România? – „sonoritatea amplă, rotundă, [cu] acea lățime beethoveniană a scandării explicite și vehemente, eroică în orice clipă, dar fără ostentație”, „melodicitatea tot timpul prezentă”, „acompaniamentele mâinii stângi, niciodată indiferente”, „viziunea generală sculpturală, liniile dăltuite în piatră cu o siguranță și o claritate ce nu lasă nici un echi-voc”. După o asemenea prezentare, ce meloman nu ar fi incitat să asculte și să reasculte concertul lui Gilels, la care pianistul într-un elan puțin obișnuit de generozitate a bisat oferind celor prezenți în Sala Radioteleviziunii întreaga *Sonată a lunii*?

Nici Electrecordul, nici Casa Radio nu au avut generozitatea de a scoate la lumină această bandă de concert excepțională în anul centenarului Gilels și mă întreb dacă ea mai există. Sau dacă mai există în vreo colecție particulară a vreunui muzician sau meloman român. Gilels a cântat în decembrie 1970 sub bagheta lui Iosif Conta. Un al doilea

Scrisoare pentru melomani

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor Eskenasy

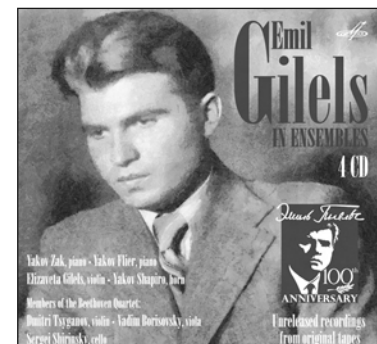
concert în România, sub bagheta lui George Georgescu, este menționat pe site-ul de excepție dedicat pianistului de Fundația Emil Gilels de la Freiburg im Br. Am fost tentat o clipă să spun un site de referință, model, și pentru profesioniști „mai amatori” ce l-au lansat recent pe cel consacrat lui Dinu Lipatti, dacă nu aș fi descoperit în ultimul moment că prezențele lui Gilels în România, figurează drept concerte la... Budapesta.

Dacă am tot amânat să scriu despre centenarul Gilels, motivul principal a fost că doream să spun câteva cuvinte având în față *Ediția Aniversării Centenarului*, setul limitat și numerotat de CD-uri, compilat – admirabil, scriu unii melomani mai norocoși – de casa Melodya în onoarea pianistului. Oricât de admirabil, setul care pare să fie distribuit doar în străinătate, spre deosebire de cel similar dedicat anul trecut lui Sviatoslav Richter la centenarul acestuia, are un preț cu totul prohibitiv, în jur de 400 de euro. Așa că, pentru cine dorește să citească cronici pertinente ale fiecărui disc, nu pot decât să recomand pagina de Facebook a lui Tom Deacon, cunoscutul editor al colecției *Great Pianists of the XXth Century*.

Pentru cei mai puțin avuți, Melodya a pus totuși pe piață două compilații aniversare remarcabile, remasterizări din înregistrările lui Gilels din anii 1940-50. Cea dintâi, *Gilels plays Bach*, semnaleză că, în ciuda clișeele răspândite, Gilels a cântat relativ multe piese din compozitorul despre care spunea că ar fi putut fi unul din stâlpii săi de referință și pe care îl admira, în două cuvinte, pentru „Jaconism și măreție”. În paranteză fie spus, cei care vor să asculte mai mult Bach în viziunea lui Gilels au la dispoziție și un disc nou de colecție, compilat de Societatea amintită din Freiburg im Br.

Cel de-al doilea set aniversar Melodya pentru toți muritorii se intitulază *Emil Gilels în ansambluri* și include patru CD-uri. Gilels cântă în duo cu prietenul său, Yakov Zak (CD1 și 3), sonate și piese pentru două pianice cu Elizaveta Gilels, Yakov Shapiro și Yakov Flier (CD2) și împreună cumembri ai Cvartetului Beethoven (CD4).

Casa Deutsche Grammophon comemorează și ea centenarul Gilels oferind o bandă de concert inedită și absolut pasionantă, *The Seattle Recital*. Recitalul, înregistrat privat, dar

cu aparatură profesională – suntem înștiințați – în clădirea Operei din Seattle la 6 decembrie 1964, a avut în program *Sonata Waldstein*, *Variațiunile La ci darem la mano* (Chopin), *Sonata Nr. 3 în la minor* de Prokofiev, Debussy *Images I*, *Viziunile fugitive* ale lui Prokofiev, Ravel cu *Alborada del gracioso*, *Dansul rus* al lui Stravinski și, în final, bisul drag lui Gilels, *Preludiul în si minor BWV 855a* de Bach în aranjamentul lui Siloti (DG 479 62880).

Dacă am început citând caracterizarea lui Alfred Hoffman, se cuvine poate să închei cu o alta ce îi face onoare pianistului. Profesorul său celebru, Heinrich Neuhaus, scria în 1962: „Pentru mine, Gilels este, înainte de toate, unul din artiștii cei mai contemporani (în sensul bun al cuvântului). [...] Vocea sa este înțeleasă de toți, corespunde speranțelor și dorințelor cele mai intime ale oamenilor. Într-un cuvânt, arta lui Gilels te ajută să trăiești. Iar pentru a putea furniza un asemenea ajutor, un artist-pianist trebuie să posede diverse calități, foarte rar întâlnite atât de unite și în interacțiune ca în Gilels. [...] Pe primul plan este penetrarea în însăși substanța muzicii, temperamentul, voința, pasiunea, rafinamentul auzului și al sentimentului, integralitatea în concept și, în fine, nu se poate omite, virtuozitatea sa, în sensul cel mai larg și mai complet. [...] La Gilels este vorba de adevărata *virtus* – «valoare» – într-o stare pură și autentică”. O valoare-virtuozitate, conchidea pedagogului în elogiul său, strâns legată de două categorii de bază ale muzicii, ritmul și sunetul. „Nu cunosc un alt pianist care să aibă o asemenea frumusețe, potență, plinătate, strălucire, «iradiere», o asemenea fascinație a sunetului, precum Gilels.”

Întoarcerea regizorilor din exil

Dintre regizorii siliți să părăsească România în vremea comunismului din motive de natură ideologică și de îngrădire a libertății de creație, majoritatea s-au întors după 1989. Unii, să lucreze (Andrei Șerban – SUA, Alexander Hausvater – Canada, Vlad Mugur – Germania) sau să susțină ateliere și conferințe (David Esrig – Germania, Lucian Giurchescu – Danemarca, Lucian Pintilie – Franța), alții definitiv (Alexandru Tocilescu – Germania, Alexandru Colpacci – Franța), cu toții transferând în proiectele lor noile tendințe cu care fuseseră în contact în țările de adopție.

Datul în spectacol

Oltița Cîntec

Reveneau din culturi teatrale cu prestigiu, erau autentificați valoric, iar întoarcerea acasă purta această marcă axiologică. Constituiau „puncte de reper”, cum preciza David Esrig într-un interviu în 1990, iar misiunea lor artistică era să reconecteze scena românească la tendințele internaționale la care vreme de jumătate de veac avusese acces limitat, sub controlul strict al cenzurii ideologice. Privind puțin în urmă, la punctul 1990, e limpede că în România schimbarea cere mai mult timp decât prin alte părți, iar impactul acestor creatori asupra lumii noastre teatrale a fost insularizat, mai ales estetic și mai puțin instituțional.

Primul chemat imediat după 1990 a fost Andrei Șerban, pentru a prelua conducerea Teatrului Național „I.L. Caragiale” din București (TNB), direct de la New York, unde își făcuse o faimă mondială. În trei ani, cât a fost directorul TNB, Șerban a încercat să dinamizeze repertoriul (doar în primul an a avut zece premiere, dintre care bulversanta *Trilogie antică*, realizată în anii '70, la La MaMa), să instituie sistemul concurențial practicat în Lumea Nouă (pentru *Trilogie* a organizat casting, a adus artiști tineri, a făcut angajări pe spectacole), să schimbe modalitatea de lucru cu actorii (prin metode perfectate în SUA și pe alte mari scene ale lumii pe unde colaborase, metode diferite de teatrul psihologic stanislavskian, unicul studiat în școlile din România) și să ofere publicului noi conexiuni cu arta teatrală mondială. La întrebarea mea referitoare la ce anume a reușit să schimbe în teatrul românesc, regizorul mi-a răspuns: „Nimic. Sau aproape nimic. Am plecat după ce mi-am dat seama că nu puteam să pun în aplicare proiectul meu major de restructurare. În societate totul se degrada vertiginos [...], mi se ridicau cu toptanul obstacole

din afară și din interior [...]. Am realizat că elefantul muribund care era uriașa mașină instituțională a Naționalului nu putea fi salvată”. Atunci, TNB avea 500 de angajați, acum are 480, din care 72 de actori angajați permanent, și șase săli de spectacole cu 2000 de locuri pentru public.

Din punct de vedere estetic, impactul major l-a avut *Trilogia antică*, pentru care a selectat 20 de tineri din întreaga țară, care până cu câteva luni înainte erau obligați să rămână acolo unde fuseseră repartizați de statul comunist, în teatre în care repertoriul era alcătuit din piese agreate propagandistic, în spectacole care trebuia vizionate înainte de premieră de comisii de cenzori cu puterea de a le interzice. Ei au fost aleși de acest artist despre care auziseră în clandestinitate. Distribuția a exersat cu actorii Priscilla Smith și Valois Mickens, din echipa de la La MaMa, pentru partea de tehnică vocală și antrenament corporal atât de importante în acest spectacol în care Șerban experimentase în off-off Broadway „arta ca instrument al ritualului”, cum zice Susan Sontag, forța sunetului, energia ritualică eliberată de limbile moarte.

Regizorii reveniți din exil au creat o serie de spectacole memorabile

Formulele de teatru ambiental utilizate au „remodelat” practic edificiul prin actul teatral, plimbând publicul prin spații unde nu avusese acces și care erau transformate în locuri de joc: un coridor din subsol, sala atelier lăsată în beznă totală, atelierul de tâmplărie (unde se aduna corul înainte de procesiunea cu care începea *Troienele*), buzunarele scenei mari utilizate pentru secvențele de sclavie, spectatorii care stăteau pe gradene simple, din lemn, în spațiul scenei mari pentru a urmări de

aproape partea a doua a *Troienelelor*: loja centrală, unde altădată stăteau exclusiv înalții oficiali comuniști, de-vea spațiul pentru uciderea Clitemnestrei. Felul în care era implicat publicul – itinerat prin aceste spații, aflat în picioare printre actori în anumite momente pentru a resimți mai intens ce se petrece acolo – era inedit și năștea stări și emoții nemaexperimentate până atunci. Creația a bulversat într-adevăr, atât Bucureștiul cât și alte orașe, zece la număr, pe unde spectacolul fusese invitat (Milano, Paris, Sao Paolo, Salzburg și Edinburg etc.).

Un aport estetic considerabil l-a avut Alexandru Hausvater, atât prin repertoriul abordat, cât și prin stilistica teatrului său puternic, pentru actori și pentru public. A descoperit aici, după cum mi-a declarat, „actori talentați, dar care nu cântau, nu dansau, nu jonglau, nu practicau diferite modalități teatrale la care se ajunge în urma atelierelor de creație, exerciții de explorare și o căutare personală continuă”. Teatrele pe unde a fost invitat erau bulversate după trecerea acestui uragan artistic care le-a schimbat total interpreților înțelegerea a ceea ce este teatrul. Seturile de exerciții fizice care-i pregătesc pentru viziunea regizorală, pentru construcția de personaj, celebra sa „fizicație”, conceptele de *light design* pe care le-a implementat au amprentat teatrul nostru din acei ani.

Davis Esrig a ținut mai multe workshopuri în țară și a avut discipoli români la Academia Athanon (Germania), contribuind la familiarizarea cu alte poetici actoricești decât cea stanislavskiană, singura acceptată oficial. Într-un interviu din 1990, întrebat ce anume considera că ar trebui studiat în universități, a enumerat științele limbajului, sociologia structural-funcționalistă (pentru Regie) și teoria rolurilor.

Regizorii reveniți din exil au creat o serie de spectacole memorabile, lăsând urme mai ales printre actorii cu care au repetat, au avut discipoli, au deschis drumuri pentru viitoare evoluții. Impactul lor nu a fost unul care să determine transformări radicale la nivel de sistem, iar cauza principală a fost rezistența unei părți a lumii noastre teatrale. Pentru că, zicea Esrig în 1990, „dușmanul nostru principal e inerția”.

(Fragment din studiul *Impactul pe termen lung al revenirii regizorilor români din exil: instituțional, ca estetică a spectacolului, ca poetică actoricească*, prezentat la simpozionul organizat de Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu” București și AICT.Ro)

Pinacoteca din Petrila

Ion Barbu

O A M E N I I T I M P U L U I

EDIȚIA III, 2016, RO+

VOTEAZĂ OAMENII TIMPULUI TĂU!

www.oameniitimpului.ro

10 noiembrie – 5 decembrie

„Inimi cicatrizate“: despre capacitatea artei de a reprezenta viața

Întâmpinăm remarcabilul film *Inimi cicatrizate* (în săli din 18 noiembrie 2016) cu un grupaj de interviuri cu regizorul Radu Jude, producătorul Ada Solomon și cu Lucian Teodor Rus, interpretul rolului principal. E parțial corect să spui că filmul pleacă de la romanul omonim al lui Max Blecher.

În interviul de mai jos, Jude spune că demersul lui a plecat dinspre astăzi înspre trecut, de aici multe libertăți pe care și le-a luat, inclusiv pe aceea de a introduce problematica antisemitismului, aproape inexistentă în proza lui Blecher. Dar *Inimi cicatrizate* nu este doar despre antisemitism,

ci e o construcție inteligentă despre raportarea la istorie, capacitatea artei de a reprezenta viața, destinul individual raportat la destinul colectiv, degradarea corpului sau e, pur și simplu, două ore și 20 de minute insuflate spiritului unui scriitor dispărut prea tânăr și cunoscut prea puțin.

Interviuri realizate
de Iulia Blaga

Radu Jude: Există un naționalism care seamănă parțial cu cel din interbelic

Ai spus la conferința de presă că problematica antisemitismului și ascensiunea drepteți și s-au impus de la sine când ai vizitat cimitirul de la Roman unde, în apropierea mormântului lui Blecher, se află o groapă comună cu evrei din Trenurile Morții. Nu crezi că tocmai faptul că ai făcut un film bazat pe o carte de Blecher are legătură cu datoria morală pe care ți-o asumi ca cineast? Această constiință parcă s-a întărit și mai mult după Aferim!.

Răspunsul meu era legat de o seamă de critici pe care le-am tot auzit apropo de acest film: ce caută problematica antisemitismului în el, fie și în plan secund, când în opera lui Blecher ea este inexistentă? Răspunsul este foarte simplu: lectura mea a fost una dinspre prezent spre trecut și această temă s-a impus cu necesitate. Blecher a murit în 1938 și a fost scutit de ce a urmat: ascensiunea rapidă a extremei drepte, crimele dictaturii legionare, masacrele regimului Antonescu. Iar faptul că, la vreo sută de metri de mormântul lui, se află o groapă comună unde sunt îngropați evreii omorâți de români în 1941, în primul din Trenurile Morții de la

Iași (o parte din ei, de fapt) dovedește la nivel simbolic că opțiunea este una corectă. Dacă în viața Blecher n-a scris despre antisemitismul din societatea românească, s-a întâlnit în cimitir cu ravagiile acestuia

Acum, nu știu exact ce înțelegi prin datorie morală. Cred că un cineast trebuie să aibă libertatea de a aborda ce teme își dorește; în cazul meu, există un interes pentru zonele întunecate ale istoriei noastre relativ recente, și acest interes se vede în ultimele mele filme și sper că și în următoarele două, dacă voi reuși să le fac. Și acest interes nu are de-a face cu faptul că mă ocup cu regia de film, ci cu dorința de a cunoaște mai bine ce stă la baza comunității căreia îi aparțin. Într-un fel, mă interesează mai mult trecutul decât

prezentul sau viitorul și cred că trecutul are o influență uriașă, chiar dacă nu e una vizibilă.

De ce e nevoie de o discuție mai amplă despre antisemitismul românesc? Te-ar deranja ca filmul să fie perceput mai mult prin acest filtru și mai puțin ca o adaptare a unei opere literare sau ca film semi-biografic?

Deși nu cred în acea idee cu istoria care se repetă identic, cred că anumite idei periculoase străbat anii, deceniile și, într-o formă sau alta, își găsesc debarcașul în societate. Poate că nu există un antisemitism în creștere în România de azi (deși, judecând după câteva mesaje insultătoare am primit în urma realizării filmului *Aferim!*, în care eram numit „jidan jegos“

sau altele de acest fel doar pentru că numele meu a putut crea ideea că aș fi evreu, nu știu ce să zic), dar există o creștere a intoleranței: față de atei, față de gay, față de romi etc.

Există un naționalism care seamănă parțial cu cel din interbelic, există intoleranță față de minorități, Biserica Ortodoxă Română își impune tot mai mult agenda retrogradă, susținută de mai tot spectrul politic. Mi se pare odios cum Biserica și Coaliția pentru Familie (sau cum se cheamă) încearcă să blocheze eventualele drepturi ale unor cetățeni, doar pentru că au altă orientare sexuală. E interesant să vezi filmele din anii '30-'40 de la Arhiva Națională de Filme – am făcut asta ca documentare pentru un nou proiect: cum apare unul din sinistrarii

perioadei aleia, preoții sunt prezenți la datorie. Apare Carol al II-lea, hop și-un popă! Horia Sima și legionarii? Un sobor întreg atârnă evlavios pe lângă ei. Și Antonescu e mereu înconjurat de preoți ortodocși și e filmat des rugându-se în „Biserica Neamului“, cum spune comentariul unuia din filme. Nu vezi aici o continuitate?

(Vezi Maicile de la Petru Voda cântând *Sfântă tinerețe legionară*: <https://www.youtube.com/watch?v=NaroZck4Wbo>).

Cât despre felul în care va fi receptat filmul, nu am nimic de spus. Fiecare spectator are dreptul la o opinie; sper doar să găsească și ceva care să îl/o intereseze. M-aș bucura dacă niște oameni vor descoperi cărțile lui Blecher în urma acestui film. E un scriitor care merită citit; sigur, ar fi meritat și un film mai bun, dar asta e o altă discuție.

Fotografia lui Blecher de pe piatra de mormânt, într-un fel de halat de casă/spital, consacră în eternis imaginea unui om care n-a apucat să trăiască din viață decât boala, dar din celelalte poze pare să fi fost un tip vesel. Te provoc să spui cum ți l-ai imaginat tu.

Mi l-am imaginat așa cum reiese el din textele lui și din mărturiile celor care l-au cunoscut: sensibil, inteligent, talentat, demn, lucid și ludic. O fi avut și defecte, ca orice om, dar nu le știu și, oricum, toate astea nu contează. Contează literatura care a rămas.

„Inimi cicatrizate”

Regia și scenariul:

Radu Jude

Imaginea: Marius Panduru

Montajul: Cătălin Cristuțiu

Scenografia: Christian Niculescu

Costumele: Dana Păpăruș

Cu: Lucian Teodor Rus, Ivana Mladenovic, Ilinca Hârnuț, Alexandru Dabija, Șerban Pavlu, Marian Olteanu

Film produs de Hi Film Productions (România) în coproducție cu Komplizen film (Germania), în asociere cu Bord Cadre Films (Elveția) și în colaborare cu The Post Republic (Germania)

Folosești niște rame și niște clișee asumat riscante – ramele temporale (trecut/prezent), jocul teatral al actorilor, multe hituri ale vremii care vorbesc mai mult despre imaginea noastră despre epocă decât despre epoca în sine. Dar lucrurile par duale: pari să fii interesat în a obține un film autentic, dar care să fie în același timp artificial – și viceversa; pari interesat și de o anumită problematică istorică, dar și de Timp ca dimensiune filosofică etc. E ca jocul particule/undă.

Păi e mai complicat. Când faci un film plasat în trecut, inevitabil îți pui și problema reprezentării

istoriei; e o problemă foarte complexă, nu pretind că am găsit un răspuns la ce înseamnă, de fapt, să reconstruiești trecutul în fața unui aparat de filmat și ce implicații morale și filozofice are acest proces. Tot ce am reușit să fac a fost să îi semnalez spectatorului că nu am un răspuns la această problemă, dar că ea există; de aici o serie de alegeri care fac ca filmul să pară, așa cum spui, „artificial” (deși toate filmele sunt, bineînțeles, artificiale).

Ada Solomon spune că ai filmul în cap și știi exact cum trebuie să fie în momentul când te apuci să filmezi. Așa e?

Nu, nu, e multă băjbăială. Prea multă. De aici și rezultatul confuz de multe ori.

Mi-au plăcut cartoanele cu citate din proza lui Blecher. Sunt și ele pe muchie, dar fiecare capitol pare o ilustrare vizuală a textului. Care a fost ordinea – ai construit scenele plecând de la text sau le-ai căutat ulterior, astfel încât să se potrivească?

Am scris scenariul și pe parcurs m-am hotărât să inserez din când în când aceste cartoane cu fragmente din opera lui Blecher. Iar modul în care ele intră în relație cu imaginile de dinainte sau de după nu urmărește un model unic: uneori ele ilustrează o scenă, alteori o completează, de multe ori descriu viața interioară a personajului, dar sunt și situații în care ele nu au nici o legătură. Spectatorii sunt invitați să facă aceste legături.

Povestește-ne un pic și despre cum ai făcut castingul.

Răspunsul e plictisitor. Au fost invitați la un casting organizat într-o manieră clasică și, în urma unei serii de probe, au rămas ei: Lucian Teodor Rus, Ivana Mladenovic, Ilinca Hârnuț, Marian Olteanu etc. Cred că sunt talentați și au o prezență puternică – astea fiind lucrurile care mă impresionează la un actor de film (profesionist sau neprofesionist).

Ada Solomon: Radu Jude e clar în idei și foarte precis în cerințe

Ce dificultăți ai întâmpinat cu producția? Au fost mai mari ca la Aferim!?

Logistic, nu, pentru că eram mai grupați. Din punctul de vedere al finanțării a fost mai complicat. Nu știu dacă a fost textul, sau echipa sau marea nu știu să spun ce, dar am trăit cu toții o asemenea emoție și dedicare în echipă. Am avut sentimentul ăla de împreună și de, habar n-am, un soi de teleportare în altă lume – nu neapărat în altă epocă, deoarece eram foarte prezenți în realitate –, dar era ceva. Deplasarea e un alt element, pentru că atunci când echipa pe trece zi și noapte împreună se formează niște schimburi aproape afective între membrii ei.

Unde ați găsit locul foarte frumos unde ați filmat sanatoriul?

Locul cu pricina e la Eforie Sud și e chiar un sanatoriu funcțional – mă rog, e într-un proces de renovare, dar ne-am grăbit să filmăm până să nu intre în lucru aripa

care ne interesa. E o bijuterie de arhitectură, cu o grădină superbă cu plante mediteraneene – neîntreținută, din păcate. Un loc magic – cred că și din cauza lui ne-am simțit așa bine.

Și e din perioada care vă interesează.

Da. Bine, pentru Radu lucrurile sunt reprezentări dar, pe de altă parte, el ține mult și la autenticitatea detaliului, vrea ca lucrurile să fie absolut din epocă.

Cât de mult ați modificat acel spațiu?

Nu foarte mult, doar am redimensionat câteva ferestre astfel încât marea să intre mai mult în spațiu. M-am bucurat foarte tare că am găsit camerele alea care aveau vedere spre mare și că le-am putut folosi. Sigur că am schimbat niște termopane la post-producție pentru că nu am putut schimba tot în real, ca și o seamă de perspective și închideri de perspectivă din oraș – mă refer la trecerea prin Constanța.

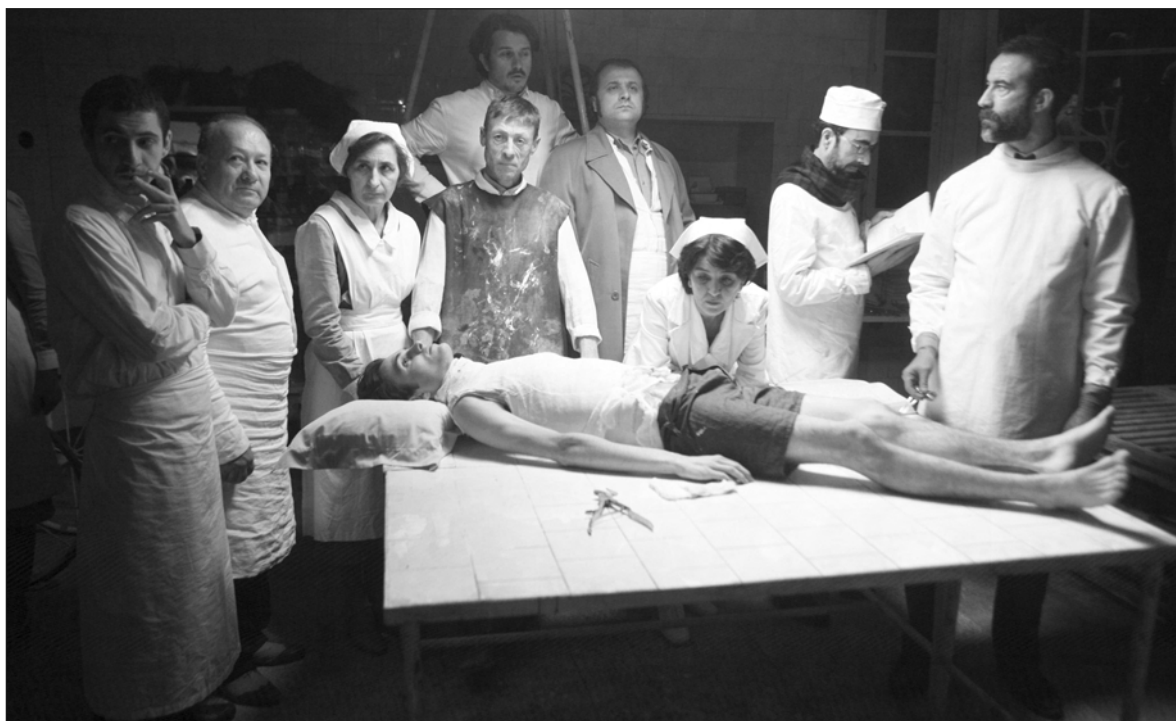
Lucrezi cu Radu Jude de la primele lui scurtmetraje. Ce îți place la el?

Multe lucruri! Din punct de vedere al producției, îmi place că e atât de practic și că are o viziune atât de clară a ceea ce vrea să facă, încât e foarte ușor de lucrat cu el. E clar în idei și foarte precis în

cerințe. Cumva am senzația că știe exact ce va fi filmul dinainte să-l filmeze. Plus că relaționarea lui cu șefii de departamente are vechime și atunci lucrurile funcționează mult mai bine, pentru că împart niște valori comune și un univers comun și e normal ca lucrurile să se transmită mai ușor și să iasă mai puternice.

Pe de altă parte, la nivel creativ, de idee și de propunere a fiecărui subiect, la Radu nimic nu e doar expozițione și atât. Lucrurile au întotdeauna un substrat, or ăsta e cinema și demersul artistic în care mă interesează să mă investesc. Lucrurile care pun întrebări și care stârnesc spectatorul să schimbe experiența emoțională pe care a trăit-o într-una cerebrală, cognitivă, despre rolul și rostul lui pe lume. Oricare dintre proiectele la care am lucrat cu Radu a avut *côté-ul* ăsta, și aici nu vorbesc de marile probleme socio-politice, sigur că sunt și ele prezente în zona de interes a lui Radu, cât despre lucrurile mici, la nivel de celulă, de relație de forță. De pildă, ca în *Toată lumea din familia noastră*, cu lupta în care, până la urmă, obiectul disputei devine principala victimă. Și asta se poate extrapola la orice, la tot felul de lucruri care vin dintr-o verticalitate și o conștiință foarte activă a lui Radu ca om și din universul lui cultural foarte larg. E un alt motiv pentru care îmi place să lucrez cu Radu – mă îmbogățesc după fiecare experiență comună.

Continuare în pagina 10

Continuare din pagina 9

Lucian Teodor Rus: Măcar asta să fi învățat de la Blecher – să nu mă vait aiurea

*Schițează-ne, te rog, un mic
autoportret.*

Sunt un om foarte apăsător de prostia lui. E singurul meu avantaj. Fiind vorba de un interviu pentru „Suplimentul de cultură”, mă voi strădui să fiu cât mai inteligent, dar nu prea știu ce să spun despre mine. Sunt un tânăr absolvent de actorie. Sunt un om care a decis că-i place viața. Sunt suficient de naiv încât să-mi doresc să fac meseria asta.

*La conferința de presă ai spus că rolul nu ți s-a părut
dificil. Chiar n-ai simțit nici
o presiune? Nu mă refer doar
la a filma într-o cămașă de
ghips, deși asta presupune
un efort vocal destul de mare.*

Ei, așa sunt eu, patetic. Mi-am dorit foarte mult să joc în acest film, motiv pentru care nimic din ce am făcut nu mi s-a părut dificil. Mai degrabă aș spune că a fost eliberator. Îmi plac astfel de provocări. Actoria e singurul răspuns convenabil pe care am fost în stare să îl dau până acum existenței. Poate că rolul e dificil, poate că alții l-ar fi făcut mai bine. Eu mi-am dat silința. Măcar asta să fi învățat de la Blecher – să nu mă vait aiurea. Uite, a fost foarte dificil să par mai cult decât sunt.

*Au fost și alte cerințe fizice
pentru rol? De pildă, a trebuit
să mai slăbești?*

Nu m-a obligat nimeni să slăbesc. În primul rând, am vrut să-mi demonstrez că pot să o fac. Și a fost contextul potrivit. Mă interesează

foarte tare să includ corpul în încercarea de a contura un personaj.

*Cum ți-ai gândit personajul?
Ce filme ai văzut, ce ai citit,
cum l-ai lăsat să te mobilizeze?*

Conform principiului „invent nothing, deny nothing” propus de David Mamet, ce am făcut în esență a fost să învăț textul și să fiu atent la indicațiile regizorului și la parteneri. Declan Donnellan vorbește despre „munca invizibilă”, referindu-se la acea parte a procesului care „nu include numai repetițiile, ci și pregătirea actoricească și chiar experiența de viață. Nu există un singur fel de a face teatru. Nu există un singur fel de a repeta. Nu există un singur fel de a pregăti un rol. Așa că unele dintre sugestiile pentru munca invizibilă iau forma unor exerciții practice; altele iau forma unor gânduri individuale. Ele nu sunt menite să adauge o povară actorului. Din contră, ele au fost concepute cu scopul de a ușura acea povară”. Tot ce am făcut a fost în sensul rolului și nu pentru a da interviuri frumoase.

Există o frază din Blecher de care am fost intrigat pe tot parcursul experienței: „Toată realitatea contribuie câteodată la propriul ei romantism și falsificare până la artificialitate”. E din *Vizuina luminată*, cred. M-a ajutat să înțeleg perspectiva pe care Blecher o are asupra existenței. Am încercat să fiu conștient de această construcție permanentă, să lucrez cu ea. Cred că și regizorul a vrut să lase impresia unui artefact. Eu nu sunt Emanuel, eu sunt un actor care reconstituie diferite episoade posibile de viață, iar spectatorul poate deveni conștient de asta fără să îi fie anulată experiența întâlnirii cu realitatea sugerată. Chiar dacă am fost condus de o energie specifică inconștientului, aș îndrăzni să spun că nu a existat nici o secvență în care eu, actorul, să

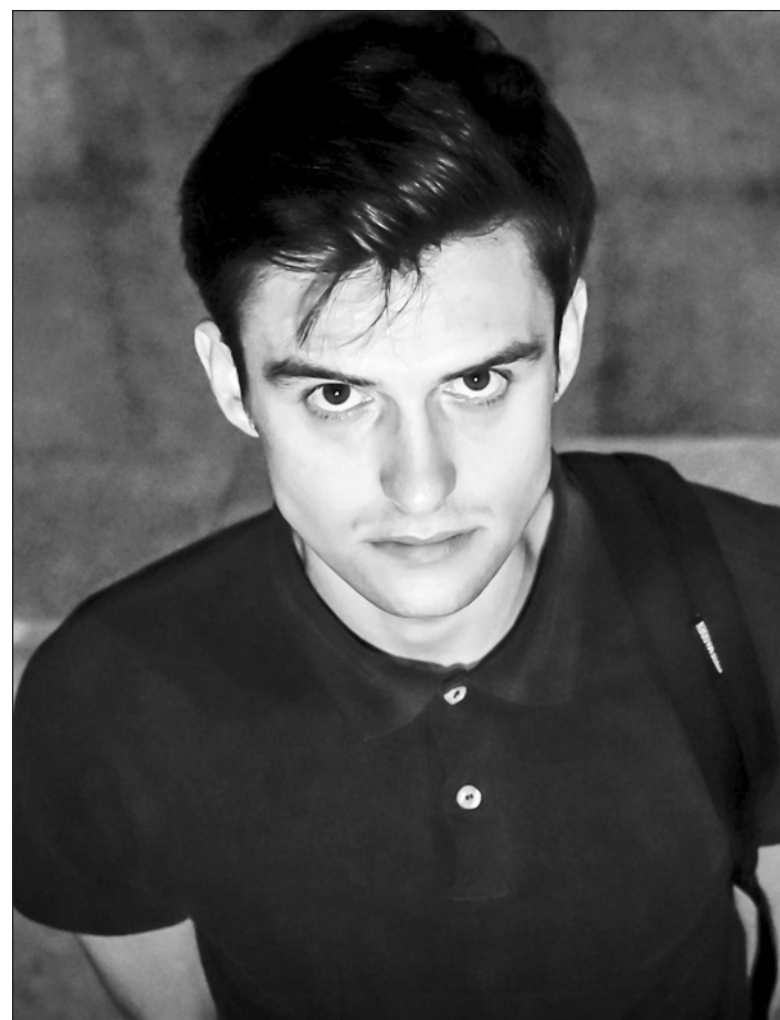
nu fi fost conștient, în mod asumat, de sensul a ceea ce fac. Nu știu dacă e bine sau rău, dar am avut senzația că proiectul se dezvoltă în acest sens.

Opera lui Blecher a fost receptată în cheie existențialistă, din ce-am citit eu. Odată asumată condiția tragică, individul începe să devină. În cazul lui Emanuel, care e imobilizat la pat, nevoia de a uita de această condiție și de a evada poate fi exploatată prin proiectarea în altceva apelând la un joc al identităților atât în raport cu ceilalți, cât și prin diverse forme de artă. Ca actor, eram deja parte a unui proces de dedublare. Însă în interiorul aceluși proces se nașteau altele, în funcție de situația prezentă în scenariu. Eram o identitate care se confrunta cu altă identitate, dornică, la rândul ei, să își dezvolte noi realități prin apelul la nenumărate alte identități.

Pentru a înțelege mai multe despre interbelic, am apelat la volumul Ioanei Pârvulescu, ulterior descoperind analiza făcută de Zigu Ornea în *Anii 30. Extrema dreaptă românească. Jurnalul lui Sebastian*, dar din *Cum am devenit huligan. De două mii de ani n-am citit decât prefața. Și altele*. Despre boală, pe lângă ajutorul primit din partea doctorului Dinu Antonescu, am citit și de pe net – dar și Blecher descrie cu precizie episoadele de suferință. Am citit și câteva cărți de nutritive, lista o are domnul Marius Panduru, directorul de imagine al filmului. Am văzut și filme din acea perioadă, cele mai celebre.

*Simți că Emanuel a rămas
agățat de tine?*

Cochetam cu idei existențialiste din liceu, dar sunt suficient de superficial pentru a le încasa detașat. Și pe Blecher l-am descoperit tot atunci, datorită Roxanei Ciobanu, o colegă care mi-a făcut

© Lucien Samaha

cadou *Întâmplări în irealitatea imediată*. Un lucru e cert: am trecut de depresia postnatală. În schimb, cum am spus, îmi place să cred că am devenit mai puțin ignorant. Dacă s-a agățat asta de mine, sunt foarte încântat.

Care e replica ta de suflet?

Îmi asum că e posibil să fiu înțeles greșit, dar replica de suflet e: „Viața e un joc foarte serios pentru care oamenii au inventat până și obiecte nichelate. Trebuie să fim impregnați de importanța lor ca să putem trăi. Dar să nu uităm că totul e doar un joc. Doar un joc”.

Ada Solomon a spus că filmările au avut loc într-o atmosferă specială, de comunicare a întregii echipe. Tu cum le-ai perceput?

Mă bucur că mă întrebi asta. Nu știu de unde să încep. Da, am ales jobul asta din dorința de a-mi face viața mai interesantă. E un posibil răspuns, dar de fapt nu mi-e foarte clar de ce vreau să fiu actor. A fost o experiență covârșitoare, dar cred că e important să scot la suprafață faptul că actorul e doar o parte din schemă. E important să se știe că e o muncă uriașă în spate. Asta apropo și de faptul că am fost purtat dintr-o parte în alta în timp ce mă lăfăiam într-un pat. Actorul n-are cum să funcționeze în lipsa acestei comunități. Dacă nu există o dorință

comună de a duce lucrurile la capăt, nu-mi dau seama în ce măsură poate funcționa producția unui film. Asta a fost senzația pe care am avut-o. De implicare.

Ce fel de regizor e Radu Jude?

Radu e un regizor care dă indicații exacte, însă nu-i îngrădește actorului libertatea de a căuta. În același timp, știe să-l provoace. Nu știu în ce măsură îl înțeleg, dar cred că toți cei care îl cunosc pot spune că e un regizor și un om foarte inteligent. Nu uită în filmele lui să dezvăluie ridicolul omului în încercarea sa de a fi sublim. Am observat că nu-i place să fie lăudat, așa că mă voi opri aici.

Nu sunt neapărat un fan al lui Stanislavski, dar există un sfat valoros pe care îl dă regizorilor: „Spuneți-i actorului că rolul, tema, acțiunea lui sunt psihologice, adânci, tragice, și imediat el va începe să se încordeze, să joace superficial până și pasiunea, s-o sfășie în bucăți sau își va răscoli sufletul și-și va constrânge degeaba sentimentul”. Radu a știu să nu facă asta. Iată ce regizor e.

Ce planuri ai pentru perioada următoare?

Teatrul Apollo 111, Palatul Universul, *Frica mănâncă sufletul*, regia Radu Jude. În rest, „the more I see, the less I know, the more I'd like to let it go – hey oh”.

Numărătoarea inversă

Astăzi, ca înainte de 1989, puține consolări: lumea satului a preluat spiritul contrafăcut al orașului și, odată cu el, ai impresia că a importat numai cadavrele urbanizării. Dacă e să fim cu totul sinceri, găsești cu greu sate neviciate, care să nu aducă a mahala de oraș bolnăvicios.

Marius Miheț

În proza noastră, demitizarea satului a început destul de timpuriu, dar până acum n-au rezistat, afară de textele canonice, ficțiuni care să spună ceva în plus. Ciprian Măceșaru scrie în microromanul său, *Trecutul e întotdeauna cu un pas înaintea ta*, despre satul românesc slăbit în deceniile totalitare și convertit astăzi, cum spuneam, în tot ce poate fi mai maladiv. Strâmbenii lui Măceșaru împrumută multe din dezordinea urmărită de D.R. Popescu, cu labirintul instinctului triumfător, cu măști ce reduceau orice expresie a vastității. Asistăm la agonia satului contemporan, cu puține și indiferente rămășițe de supraviețuire mitică. Este adevărat că, din ceea ce ar merita reținut, doar vitalitatea mai dă de pomană iluzii. Au remarcat-o Fănuș Neagu, Nicolae Stan, Doina Ruști, Alexandru Vlad, Doina Cetea, Radu Mareș și mulți alții în vremea din urmă. Ciprian Măceșaru mixează omul stricat de la sat al lui D.R. Popescu cu hibridul din *Groapa* lui Eugen Barbu. La fel ca romanul din urmă, *Trecutul* are o structură mozaicată: capitole scurte, alerte, teatrale, care au sens și independente, și laolaltă. Scenele din viața satului sunt, de asemenea, cinematografice; de multe ori impresia este că citim un scenariu dintr-un serial sau film despre societatea postcomunistă. Ciprian Măceșaru știe cum să contracareze poetic posibilele alunecări în derizoriul unei simple adaptări.

Instalat într-un asemenea conglomerat, personajul din *Trecutul* are toate șansele să apară deopotrivă respingător și nebulos. Zgomotul de fond al romanului păstrează multe dintre știrile orei cinci din satul românesc: manipularile politice, îngustimea deciziei, propaganda prostiei, violența

expresiei, dreptatea brutală, violurile, terorile casnice și așa mai departe. Primarul Balaban îi supune prin cultul conducătorului, deja în AND-ul individului. Dincolo de toate, el controlează diplomația brută a învoielii. Instinctul lui e genuin, la fel cum e și cel al violatorilor Grebu, Mihăilă, Plăvan și Oprea. Victima lor, medicul de la oraș Ileana Petrescu, o domnișoară cultă și urâtică, dar inaccesibilă, are ghinionul de a nu fi priceput că ironia și integritatea se plătesc dacă ești o intrusă. Zarva nu se iscă de la violul urmat de sinuciderea tinerei, ci de la moartea nebunului satului, Pompilică. Ca și cum gradul de toleranță la rău, violență și teroare se încheie atunci când satul este destabilizat cu adevărat de un reper solid. Fără nebunul său, satul nu mai e sat. Nu mai are identitate.

Așa cum îl vede Măceșaru, satul românesc stă sub semnul bărbatului: el decide, el transformă și tot el reabilitează. Femeile par rămase în cușca tradiției. Eroul nu mai e gospodarul, ci fotbalistul Timofte. Ghinionist, firește, cu accidentările lui, pierde faima posibilă și familia; Miruna, soția, alege compania Măcelarului, din rațiuni practice. „C-așa suntem noi,ăștia din Strâmbeni, proști de buni“, e mottoul tuturor. Simplă lozincă, ce răzbate rapid din spiritul de turmă. Străinii aciuiați în sat au altă croială: bătrânul învățător Aron pare nebun pentru că citește: „învățătura e bună să-ți faci o meserie, altfel e boală“. Dar se întâmplă și minuni: Sanda învață și ajunge la facultate. Ba devine și poetă publicată. Aron poate muri liniștit. Peste cap se dă și lumea satului când Anuța Purcălete vine acasă cu logodnicul de culoare. Sau Zicu Roș zis „Pantera“, rockerul naiv al satului, îndrăgostit de polivalenta Nina, ascultă o muzică din altă lume.

Lumea lui Măceșaru nu se poate salva nici prin utopica ei autonomizare

Nu se poate pedeapsă mai mare decât a citi o carte și prietenul de la oraș al medicului sinucis, Ghenie, roșcat cât să dea babelor avertismente diabolice, forțează agresorii și primarul să citească un Forester integral în public. Umlintă? Boală? Revanșa culturii împotriva barbariei pare ideală. Doar că e nefuncțională. Nici nu

prea are cum altfel, într-o lume fără respect nici pentru cele sacre: preotul este pocnit chiar în biserică, artefactele antice descoperite la inundații sunt furate. „Iadul lecturii“ e inoperabil. Oamenii petrec, ignoră, batjocoresc, trișează. Nu întâmplător, aici nu se produc altceva decât saci, la o fabrică oricum falimentară. Bătaia e torențială și sens al vieții, ea e spectacol și necesitate. „Sacru“ lumii se reglează prin gestul barbar, primitiv: nimic altceva decât pansament psihologic, defulare pozitivă, calmant gratuit.

Spectaculoasă e povestea lui Arghir, din familia căruia Pompilică, nebunul satului, moștenește boala minții fragile. Pompilică e senzorul etic, el intuiește adevărul și reacționează în preajma violatorilor. Bicicleta lui are pentru el funcții magice, justițiare chiar, și e mai mut decât o realitate. „Doar bicicleta ar fi putut face lumină“, e încredințat el.

Montajele cinematografice din *Trecutul*, flashurile scenice sunt fotografii ale violenței unei lumi răpuse de imposibilitatea recuperării unei forme de sacru. Lipsiți de morală, ofticoși și iraționali, strâmbenii cultivă, ca toți românii, paguba și nenorocul, lehamitea și invidia. Firi aprige, leneși și sterili, ei se refugiază în băutura și violență cu patima celui retras în confortul animalității. De aceea nu există naivi, nici victime. Decăzută, întoarsă la starea primitivității funciare, lumea lui Măceșaru nu se poate salva nici prin utopica ei autonomizare. Finalul, ca după o petrecere prelungită și plictisitoare, are nevoie de spectacol. Cei patru sunt pedepsiți pentru că obștea îi crede responsabili de moartea nebunului. Or monotonia, pentru ei, e irespirabilă. Angoasantă de-a dreptul. Atunci, pulsionile animalice răbufnesc, se unifică și colectivitatea reacționează împotriva celor patru. Extirparea lor e victoria împotriva plictisului, nu a moralei. „Bufonul a fost cel mai înțelept dintre noi“, plâng ei nebunul satului, sufletul locului, așa încât, notează naratorul, „totul putrezea în Strâmbeni“. O bătaie generală anunță și apocalipsa ecologică: cianurile noi acoperă satul, ca în imaginea din satul Geamănă din Apusenii, scufundat în lacul de steril, din care răzbate doar turla bisericii.

Tot ce scrie Măceșaru e recunoscutibil, doar că ambalajul e viu, narațiunile alerte, scenetele tonice.

Deseori, cum aminteam, chiar cu resurse de irizare poetică. Ușor de adaptat, simpatic și dramatic în tușe scurte și precise, textul emite pretenții, sancționează tăios și ferm, are umor și ironie.

Un roman despre sera umană de lângă noi, despre venele unei țări aflată în moarte clinică. Strâmbeniul e România aflată la reanimare de mult timp, supraviețuind prin aparatele ruginite ale primitivismului, gândit totdeauna ca soluție generală. Medicamentul e înghițitul în sec, perspectivele întunecate sunt noi motive de aglomerare a cărciumii, iar copiii, ei bine, ei nu contează.

Ciprian Măceșaru scrie ca un observator despre somnolența parcului uman, pardon, țarcului uman, în care bombănesc și se războiesc în deriziune cu dușmani închipuiți și necesari, precum buna-cuviință, sacru, credința, femeia. Pe scurt, sindromul e unul apocaliptic, indiferența pompoasă nu lasă loc nici unei deicențe, parada bățăilor ia locul tradițiilor. Lumea e strâmbă, ca toată

țara. Exersată în scrâșnirea prostiei, suficientă în luciditate, imună la desfrâu și degradată cronic, ea nu are niciun senzor al ticăloșiei. Despiritualizată, slugarnică și lacomă, motivată de pântec și invidie, lumea reacționează când batjocura-spectacol la care asistă le este amenințată. Pompilică zboară cu bicicleta lui prin lumea asta încremenită în animalitatea ei funciară, zboară pantomimic ca un înger brambura, dar e singurul care mai pricepe ceva din urâtenia celuiilalt. Restul sunt compromiși, incapabili să strunească o coardă sensibilă, darămite adevărul însuși. Strâmbeni, ca România, este un loc al sucelii și tembelizării, al nătângilor agresivi. Reportaje, miniproze, microroman, oricum l-am lua, *Trecutul* lui Măceșaru conservă un prezent vechi și nou, de care nu mai scăpăm.

Ciprian Măceșaru, *Trecutul e întotdeauna cu un pas înaintea ta*, București, Editura Cartea Românească, 2016, 144 pag.

Varujan Vosganian – *Copiii războiului*

„Suplimentul de cultură“ publică în avanpremieră un fragment din romanul *Copiii războiului*, de Varujan Vosganian, care va apărea în curând în colecția „Ego. Proză“ a Editurii Polirom.

– Fragment –

Mama începuse să lucreze la Ateierele CFR de la marginea orașului. Pleca dimineața devreme și se întorcea seara, cu părul și mâinile mirosind a vaselină. Era tânără, dar căpătase aerul cenușiu și mersul șleampăt ale femeilor îmbătrânite înainte de vreme. Duminica doar, din când în când, mergeam la Luncă și ne aventuram până la Jiu. Atunci își puneam rochiile strănse în talie și își lăsa părul slobod pe umeri, amintind de frumusețea de odinioară. Numai glasul îi era la fel de fermecător, mă gândesc ce frumoasă ar fi fost copilăria mea dacă aș fi putut adormi în timp ce ea mi-ar fi citit povești.

La noi nu venea nimeni, în afara bunicii, care ne mai aducea câte ceva de mâncare. Dar niciodată seara și, mai ales, nu bătând cu pumnii în ușă. Când s-a întâmplat asta, mama mi-a făcut semn să mă

ascund și a întredeschis ușa. Care s-a dat de perete, împinsă cu o lovitură de picior. Am auzit cum mama cade, icnind, peste un scaun, apoi a răcnit ceva o voce căreia glasul ei frumos i-a răspuns gătuț a încuviințare. Și pe urmă liniște.

Am așteptat-o ceasuri în șir. Nici măcar n-am ridicat scaunul căzut și n-am închis ușa în urma ei. M-am încăpățânat s-o aștept până se întoarce, dar am adormit cu capul pe masă. Așa m-a găsit dimineața, când s-a întors, cu ochii vineți. M-a dus în pat, adormind cu mine în brațe. Când m-am trezit, n-am avut curajul să mă mișc până când ea n-a terminat de plâns încet, ca să n-aud.

Culmea e că, după ce o interogaseră toată noaptea, îi dăduseră și scrisoarea, ca să nu uite ce nu are voie să facă și ce-ar putea păți dacă... Îți imaginezi că primul lucru pe care l-a făcut a fost s-o ascundă, fără să știe că de un copil nu poți ascunde nimic, orice copil are nuaia lui de alun. La început n-am înțeles mare lucru, dar, recitind-o, am priceput că nașterea mea fusese o greșeală pe care, deși au trecut aproape șaptezeci de ani de atunci, n-am avut curajul s-o îndrept.

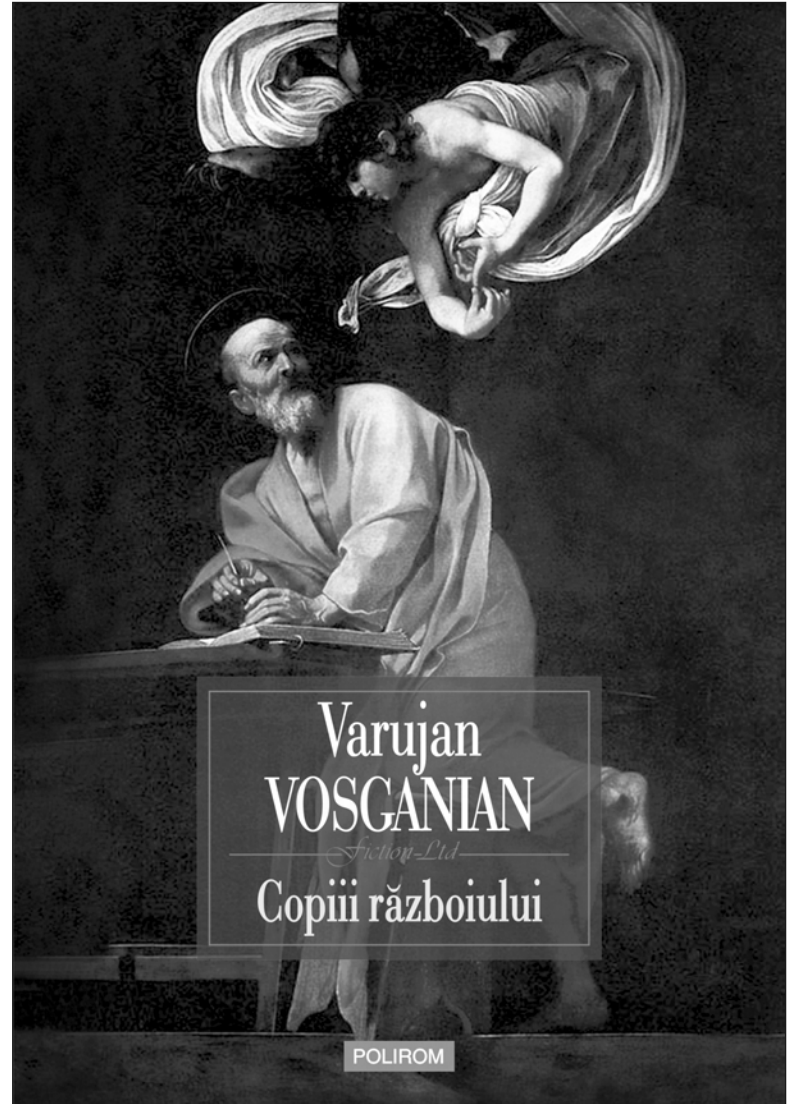
O întâmplare ca aceea nu putea rămâne ascunsă celorlalți, mai ales în astfel de vremuri. Mama a muncit toată viața la bancul ei de

lemn unde lustruia piesele și le ungea cu vaselină. Nimeni nu i-a întins vreodată o mână de ajutor și nici ea n-a cerut decât să fie lăsată în pace. Numai că, în locul tuberculozei lui Beniamin, care dispăruse odată cu hainele și așternuturile lui arse, a apărut, din noaptea aceea, diabetul ei. O boală care nu era a sărăciei, ci a fricii.

Creșteam cu neînduplecare. Eram cel mai înalt din clasă și încă nici nu mă născusem pe de-a-tregul, căci părul mi se tot deschidea la culoare, până ce s-a făcut blond, mătăsos. Iar ochii nu-și schimbaseră culoarea albastră pe care o au cei ai oricărui prunc la naștere, atât că deveniseră sticloși, ca de felină. Probabil că teama ta de moarte a fost atât de puternică, încât, pentru orice eventualitate, destinul te pusese la păstrare, creându-ți o dublură. Așa că n-am luat nimic din înfățișarea negricioasă și încrețită a neamului oltenesc al mamei mele.

Băteam străzile până seara, când mama se întorcea cu rația de pâine pe cartelă. Aveam fiecare dreptul la un sfert de pâine neagră. Sâmbătă seara aducea, pentru două zile, o pâine întreagă, rotundă. Îi dădeam ocol, neștiind din ce parte s-o rupem. Pâinea avea miezul cleios și coaja fărâmițoasă. Când se usca, ceea ce se întâmpla destul de rar, îți scrășnea în dinți ca nisipul. Dar era pâine. După ce o țineai o vreme pe limbă, mutând-o dintr-o parte în alta a gurii, nu mai conta. În copilăria mea, apusul lua forma aceluia coltuc de pâine neagră pe care trebuia să-l drămuiesc de la o înserare la alta.

Pe străzile ce urcau și coborau ale mahalalei noastre pline de maidane și de ascunzișuri, încropeam tot felul de jocuri pentru care nu aveam nevoie decât de închipuire ori de lucruri la îndemână, cum ar fi crengi, pietricele, nucile sau castanele din copacii bătrâni ai parcului de la biserica Sfântul Dumitru. Ne jucam de-a v-ați ascunselea, hoții și vardistii, țurca, lapte gros, cal-de-prinț-cal-de-mpărat ori urmărita pe luate și mă întorceam acasă cu buzunarele pline de nuci și castane. Când ne certam, injuram, ca oamenii

mari, îngroșându-ne vocile:

— Pe-a mă-tii! striga unul, vărsându-și năduful.

— Ba pe-a mă-tii! i-o întorcea altul.

— Ba pe-a mă-tii, că-i lată!

— Ba pe-a mă-tii, că-i creată!

Și tot așa, până într-o zi, când unul mai de pe margine a strigat la mine:

— Ba pe-a mă-tii, că-i futută de nemți!

Lumea s-a prăbușit peste mine, iar eu m-am năpustit asupra lumii. Eram puternic și am început să dau în cel ce strigase. Dar ei erau mai mulți și s-au pornit să urle la mine, ca și cum toți știuseră și tăcuseră până atunci:

— Nemțâlău! Nemțâlău!

M-am întors în loc și am început să lovesc la întâmplare, în dreapta și-n stânga, dar din toate părțile au venit alte lovituri peste mine. S-au depărtat hlizindu-se și strigându-mi în urmă același cuvânt. Am rămas

ghemuit, plin de sânge. Abia m-am târât până acasă, câteva zile nici n-am putut să mănânc din cauza buzelor sparte și a fălcilor umflate. Mă loviseră cu o ură care nu era a lor și aș fi putut să-i iert. După atâția ani, războiul nu se încheiasse, iar cifrele despre morții din război erau greșite.

Atunci te-am omorât prima oară. Am aruncat în tine cu pietre până n-am mai putut. Stâlpii de telegraf aveau chipul tău, la fel și tablele din ferestrele caselor părăsite, sticlele ori cutiile de conserve puse pe prichici. Te-am omorât cu începuturile mele de ură și-mi închipuiam că, dacă mai înviei, te omor iar.

De atunci te-am omorât de multe ori. Numai că, încetul cu încetul, în locul stâlpilor și trunchiurilor, al geamurilor și al cutiilor ruginite, chipul tău a început să fie luat de alți oameni.

CARTEA

O scrisoare cu un mesaj pe cât de surprinzător, pe atât de tulburător redeschide pentru Matei Visarion traumele trecutului. Un pelerinaj în sine însuși – în care victimele și călăii, nesăbuița și înțelepciunea, misterul și confesiunea, nostalgiile și speranțele se amestecă într-o succesiune de întâmplări care ține atenția cititorului trează până la ultima pagină – sugerează că rănilor, dacă nu se redeschid, nu se pot cu adevărat vindeca. Amploarea acțiunii și varietatea personajelor, acoperind întreaga perioadă a României postbelice, fac ca fiecare cititor să se regăsească, într-un fel sau altul, printre personajele cărții, prin situațiile în care ele sunt puse să acționeze ori prin constatările lor, pe rând amare și hazlii. Romanul aduce, prin forța de expresie a literaturii, o completare necesară istoriei ambigue, controversate și, în orice caz, nepovestite până la capăt a comunismului și postcomunismului românesc.

Această poveste adevărată despre copiii războiului pune în fața eroilor cărții opțiunea fundamentală a condiției umane, cea dintre uitare, răzbunare și iertare, lăsându-l pe fiecare dintre ei să aleagă și îndemnându-i pe cei care parcurg aceste pagini să aibă, la rândul lor, curajul propriei opțiuni.

Post-adevărul

Am auzit acest cuvânt pentru prima oară ieri, și tot ieri am aflat că a fost desemnat „cuvântul anului“. Post-adevărul. Mi-a plăcut imediat ce l-am auzit, pentru că bucățele de realități disparate din ultimele șase luni s-au așezat ca niște bucățele de puzzle potrivite în jurul acestui concept: avertismentul foarte serios pe care l-am primit cum că izolația termică a apartamentului emană radon mortal; victoria lui Trump; spaima generală de „soroșiști“; entuziasmul de neînțeles la Brexit.

Înainte era simplu. Râdeam de mătușile și părinții noștri care ne sunau entuziaști să ne spună că au primit ei un e-mail că au câștigat la loto și că trebuie doar să își trimită toate datele contului bancar; sau că a dat peste ei o oportunitate de afaceri în Nigeria. Trebuia să respirăm adânc, să le explicăm că este o farsă, să mai ascultăm încă o dată un „dar aici în e-mailul ăsta așa îmi scrie“, apoi să facem apel la un emoțional „Ai încredere în mine. Nu răspunde“.

Acum nu mai râd. Zilele trecute, cineva mi-a spus cu toată seriozitatea: „Izolația asta termică cu polistiren te omoară. Emană radon“. Am răspuns doar „Nu cred“, ce puteam să spun, cum puteam să îmi justific opintirea pe care am simțit-o instinctiv în fața informației. „Crezi, nu crezi, așa se întâmplă. Nu mai este lăsat peretele

să expire“ și își închide și deschide pumnul, ca să îmi arate cum anume peretele normal elimină „toxinele“ din apartament. M-am ambiționat și am căutat pe Google dar – surpriză – primele rezultate au fost tot felul de linkuri care avertizau oamenii obișnuiți de pericolul de moarte ascuns chiar în casa lor. Am găsit o știre de la o respectabilă insituiție media care conținea: niște păreri de la niște constructorii de pe șantier, cuvintele „radioactive“ și „nociv“ și o doamnă pneumolog care spunea că probabil aceste este motivul adevărat pentru cancer. Nu era citat nici un studiu. Nu era inclus nici măcar punctul de vedere al producătorilor de izolație termică. A fost o muncă încăpățânată până să găsesc un studiu avizat care preciza că, în cazul în care nu se aerisește o cameră un

timp foarte-foarte îndelungat, se poate acumula radon, care într-o cantitate mult mai mare poate provoca probleme de sănătate.

Aici suntem. Să cauți și să explici adevărul este ceva care durează, care necesită muncă, răbdare. Durează mai puțin să zici „încălzirea globală este o prostie inventată de chinezi“ decât să arăți evoluția temperaturii medii corelată cu activitatea umană din ultimii 20 de ani. Se găsesc surse pe Internet pentru orice adevăr, orice conspirație.

Post-adevărul desemnează, pe scurt, circumstanțele în care faptele sunt înlocuite sau mai puțin importante în formarea opiniei publice decât emoțiile sau credințele personale. În epoca post-adevăr, realitatea cedează locul speculațiilor spuse pe post de fapte concrete. Cuvântul a apărut în

De veghe în lanul de cultură

Mădălina Cocea

urmă cu mai bine de zece ani, dar abia recent, folosit intens în comentariile politice despre alegerile americane și despre Brexit, a intrat în vocabularul obișnuit al publicațiilor. Desemnează nu atât ocurențe izolate ale speculațiilor pe post de fapte, cât un întreg climat în care trăim, unul în care adevărul nu mai are mare relevanță. Din păcate, consecințele au fost mult mai puternice decât fusese anticipat.

Imediat după alegerile americane, atât Facebook, cât și Google au dat poate una dintre cele mai bune vești din acest an: își ajustează

algoritmii pentru a împiedica răspândirea site-urilor cu știri false. Google nu va mai da posibilitatea site-urilor pe care le detectează cu știri false să îi folosească motorul de publicitate. Facebook nu va permite afișarea de reclame spre site-uri cu farse sau informații false.

Este ironic faptul că instrumente cu atât de mult potențial pentru răspândirea democrației și a accesului la cunoaștere au ajuns folosite exact împotriva acestor principii. Vechile afaceri cu prinții din Nigeria încep să nu mai arate așa de rău.

Buba se sparge, dar efectele le vom resimți cu toții

Doi-zece, probă!

George Onofrei

Partea cea mai cumplită legată de alegerile americane este că ziua votului n-a liniștit pe nimeni. Cu diferența că nu se mai comentează declarațiile republicanului și ancheta FBI pe urmele democrației, ci se construiesc scenariile. Numărul analiștilor care prevestesc Al Treilea Război Mondial a crescut simțitor și nici măcar nu e ceva de glumă aici. De fapt, nimic nu mai este de glumă la capătul unei săptămâni și jumătate în care lumea a încercat să se obișnuiască doar cu ideea că, după 21 ianuarie, Donald Trump chiar va fi „conducătorul Lumii Libere“.

Nigel Farage în delir, Marine Le Pen în delir, Bulgaria are președinte ales iubitor de Moscova, iar Dodon este noul președinte al Republicii Moldova în urma unui al II-lea tur cu scânteii, în care a înfruntat-o pe proeuropeana (nu neapărat prounionista) Maia Sandu.

Veștile proaste nu se mai opresc, iar mult-prizatul comedian John Oliver de la HBO a decretat deja 2016 cel mai „f****d up“ an din viața sa. Într-adevăr, veștile proaste par să nu se mai oprească, iar populismul este noua realitate. Oxford Dictionaries a ales cuvântul anului: „post-truth“. Adjectiv, o „referire la sau în circumstanțe în care faptele obiective contează mai puțin în formarea opiniei publice decât emoția și convingerile personale“. „Foreign Affairs“, care și-a tipărit ultimul număr pe 2016 înainte de a secunoaște deznodământul alegerilor americane, își dedică dosarul „Puterii populismului“ și îl deschide cu un interviu pe atât de șocant pe cât mai poate fi unul cu liderul Frontului Național din Franța, Marine Le Pen, creditată de sondajele de opinie cu prima șansă în prezidențialele de anul viitor.

De dincoace și dincolo de Atlantic, se face apel la a-i da o șansă lui Trump de a ne arăta că este blând și bun și ca președinte nu va mai scrie la trei dimineața tweeturi jignitoare, dar și la a înceta cu frica de ruși, mai precis de Putin. Vorba liderului Frontului Național: „o lume cu Trump, Le Pen și Putin la conducere va fi una mai bună!“. Evident, toată lumea s-a liniștit, argumentele sunt imbatabile, numai elitele care au pierdut legătura cu clasa muncitoare sunt de vină pentru toate. Și bancherii de pe Wall Street, și Hollywoodul, și Cioloș care nu mărește salariile și pensiile, că tot e la modă subiectul.

Lumea mai bună ni se întinde la picioare. Vom avea un președinte la Casa Albă care se înfurie la orice articol nefavorabil apărut în „The New York Times“ și amenință jurnaliștii că vor pierde procese pe bandă rulantă și le va lua banii. Familia sa îi va conduce atât afacerile, cât și treburile publice. Un mic aspect de tabloid: principala grijă a doamnei Ivanka Trump în primul interviu acordat de tătucul său televiziunii americane

(în care a apărut cu tot familionul) a fost aceea de a-și promova o brățară de aur care se vinde pe site-ul său de bijuterii cu modica sumă de 11.000 de dolari. Un președinte la Casa Albă care-și ia drept sfăuitor principal patronul unui site care promovează ura rasială și care nu-și lasă fetele decât la școli în care nu învață evrei. Și care îl invită pe premierul Marii Britanii într-o vizită de stat prin formula „dacă ai treabă prin America, să mă anunți!“.

Toate întâmplările doar în ultimele zile, de când i-am „șters cu buretele“ orice păcat mai vechi domnului „president elect“.

E posibil să avem un președinte la Élysée care susține că, deși poporul său nu se pricepe la afaceri (cum s-or fi simțit marile businessuri franceze să audă așa ceva din gura unui candidat important la funcția supremă în stat), trebuie asistat în mod direct economic prin ruperea Franței de Uniunea Europeană și „neutralitate“ față de Statele Unite ale Americii și Rusia. Care disprețuiește profund modelele britanic și american de

societate și crede că Juncker și cu Merkel conspiră la răul popoarelor și că acțiunile acestora vor duce Europa la război. Care susține, din perspectiva unui fost imperiu colonial, că unica șansă la prosperitate a Franței este să se baricadeze bine, să rupă alianțele tradiționale. Nu a zis nimic încă de construirea unui zid la granița cu Germania, pe care să-l plătească Merkel.

Cât despre țarul de la Moscova, de la care România a cumpărat în 2016 de șapte ori mai multe gaze decât în anul precedent pentru că Romgazul a decis că-i mai OK așa decât să muncim noi să le extragem pe ale noastre, ce ar mai fi de zis? Dincolo de sancțiunile economice aplicate de UE și SUA, sofisticatele metode de propagandă ale Rusiei sunt foarte greu de combătut cu adevărul, fie el și istoric.

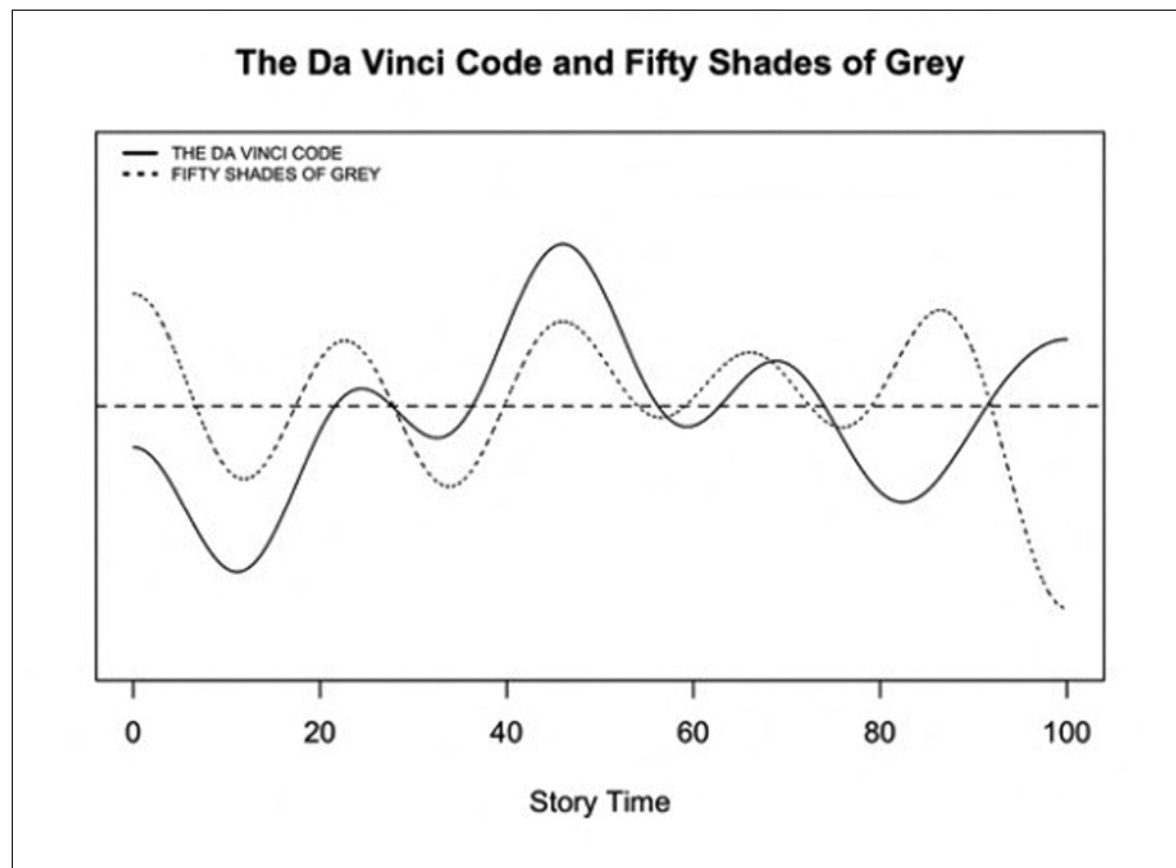
La noi? Poporul vrea mărirea salarii de salarii și pensii, parlamentarii le votează în Parlament pentru voturi la urne. Contează de unde se vor da, de unde se vor plăti? Populismul nu se bazează pe cifre, ci pe sentimente.

Cum să scrii un bestseller

Visați să scrieți o carte care să „rupă“ topurile? Să vă facă celebri și să vă umple de bani, pe dumneavoastră și pe editori?

Ei bine, parte din mecanica ce transformă o carte oarecare în mare succes a fost analizată și dezvăluită într-o carte (normal!) numită *The Bestseller Code, anatomy of a blockbuster novel*, care este rezultatul unei munci îndelungate și intense. După cinci ani de studii, 20.000 de volume analizate (apărute în ultimii 30 de ani) și în crearea unui algoritm a peste 1.000 de computere, autorii – Jodie Archer, fost editor la Penguin Books, și Matthew L. Jockers, cercetător la universitatea Nebraska-Lincoln – cred că au reușit să descifreze anatomia unui blockbuster literar și au pus la cale o metodă ce poate analiza cărțile pentru a decide „cât de bestseller este“.

Ei susțin că o carte de mare succes ascultă de coduri precise. Nu este o idee nouă dar, în cazul de față, autorii se bazează pe analiza unei imense cantități de date care le oferă argumente. Ceea ce îi face, spune „Slate“, să afirme cu

siguranță că algoritmul pus la punct de ei este fiabil în 80 la sută dintre cazuri.

În primul rând, un bestseller are un efect imediat asupra cititorului: este o carte „pe care nu

poți s-o lași din mână“. Nu este vorba despre calitate literară, ci numai despre capacitatea cărții de a provoca această reacție cititorului. Iar lupta pentru captarea acestuia se duce în primele 40 de pagini ale cărții, după care e cam târziu.

Cum poți realiza acest efect? Jodie Archer și Matthew L. Jockers au identificat cinci condiții.

1. Alegerea a trei sau patru teme predominante, care să-l ocupe cel puțin o treime din carte.

2. Dintre aceste teme, cea a intimității, a căldurii umane, a empatiei, este cea mai importantă. Altele ar putea fi cele ale vieții domestice, a copiilor, a noilor tehnologii, a căsătoriei, a morții „și chiar a impozitelor“. „Oamenilor le place să citească despre muncă. Dumnezeu știe de ce, dar le place“ – amintesc cei de la „Slate“ un citat de Stephen King.

3. Ritmul cărții este un factor esențial. Autorul de bestseller știe să alterneze cu mare abilitate emoțiile (speranță-decepție-speranță-decepție) de-a lungul „treimii clasice“: expoziție/conflict/ rezolvarea conflictului. Un fapt dovedit de autori cu diagrame în care este analizat ritmul din *Codeul Da Vinci* sau *50 Shades of Grey*.

4. Nu folosiți formule alambicate și cuvinte rare, fiindcă un cititor preferă limbajul „de zi cu

zi“. Un autor cu experiență în jurnalism sau publicitate va ști mai bine să utilizeze acest limbaj.

5. Personajele trebuie să fie „active“, iar asta se face prin alegerea verbelor. Cei doi autori au descoperit că există multă „pasivitate“ în cărțile care nu se vând bine: doresc, am nevoie, îmi lipsește. Cu alte cuvinte, scrie „Slate“, personajele trebuie să acționeze, nu să suporte. „Gândesc, deci exist“ (acționez) este mai bun decât „doresc, deci aștept“.

6. O ultimă condiție, uitată de autorii americani și adăugată prompt de ziaristii francezi: trebuie să scrieți în engleză, astfel cartea dumneavoastră va putea fi citită de mult mai multă lume.

Astfel, cartea „perfectă“ conform algoritmului este *The Circle* (2013) de David Eggers, o carte despre o firmă de internet malefică.

La aceste condiții se adaugă mai multe observații.

■ Atenție la punctuație, fiindcă este mai bine să scrii „Te iubesc.“ decât „Te iubesc!“ . Și, dacă nu trebuie abuzat de semnele de exclamație, puteți folosi multe semne de întrebare. „Bestsellerurile iubesc întrebările.“

■ Folosiți frecvent cuvinte simple și uzuale.

■ Sexul nu vinde! Spun autori că sexul reprezintă doar 0,001 la sută dintre temele abordate în cele 20.000 de cărți studiate. *50 Shades* este doar o excepție.

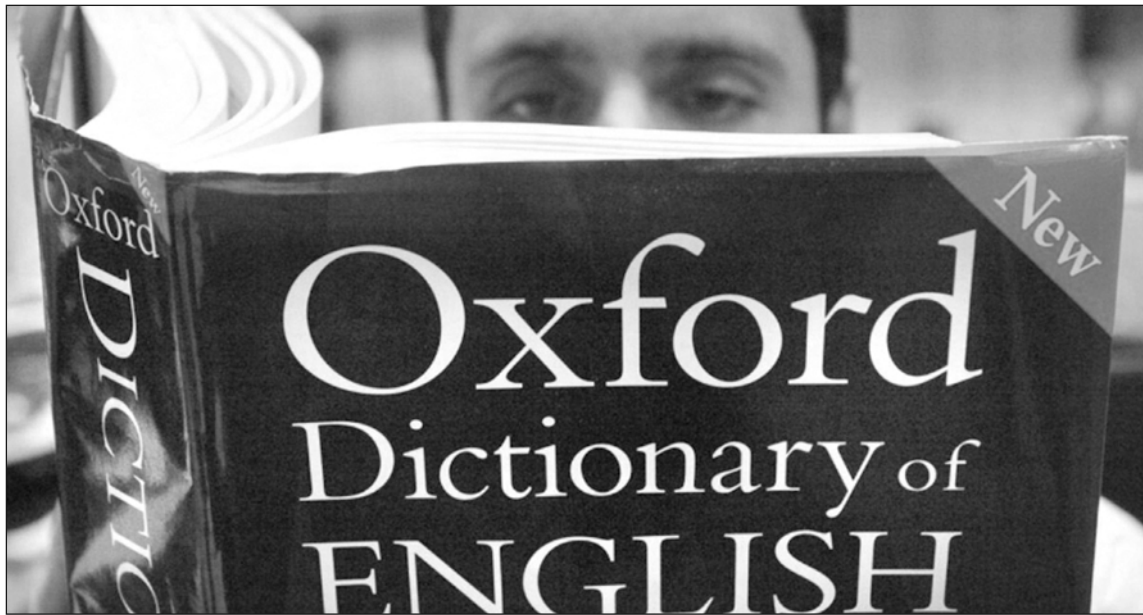
■ Autorii remarcă o tendință tot mai conturată în ultima vreme, ce a „fetelor tenebroase“ ca personaje (*Gone Girl*, *Bărbați care urăsc femeile*), eroine ambivalente (bun/rău, problemă/soluție) a căror poveste nu duce la o rezolvare a conflictului „eliberatoare“, deci nu un veritabil happy-end. Există mult mai multe observații în această „anatomie a unui blockbuster literar“, dar concluzia cărții este că, în cele din urmă, doar un autor foarte bun știe să adune și să manipuleze aceste ingrediente pentru a obține o carte de mare succes. După care urmează alte condiții care ar trebui îndeplinite, precum norocul sau perseverența.

La urma urmei, amintește „Slate“, William Golding a primit 21 de refuzuri pentru *Împăratul muștelor*, zeci de editori au refuzat primul volum din *Harry Potter*, iar *50 Shades* și-a început cariera ca o carte editată pe cheltuiala autoarei.

Și, nu în ultimul rând, luați în calcul că acest algoritm găsit de cei doi autori este deja destul de controversat și că mulți dintre cronicarii lui *The Bestseller Code* sunt de părere că „spune lucruri pe care le știam deja“, că este doar o rețetă pentru un succes de public, nu o carte valoroasă, și că „vorbește foarte mult despre gusturile cititorilor americani“.

Suplimentul lui Jup

„Cuvântul anului” spune totul despre lumea lui 2016

The Oxford Dictionaries a ales „cuvântul anului”, iar acesta este „post-truth” (post-adevăr) pe care îl definește astfel: „adjectiv care se referă sau denotă circumstanțele în care faptele obiective au o mai mică influență în formarea unei opinii publice decât emoțiile sau convingerile personale”.

The Oxford Dictionaries își motivează alegerea prin faptul că, deși termenul de „post-truth” există de aproape un deceniu, frecvența utilizării lui a crescut considerabil în 2016, în contextul Brexitului și al alegerilor prezidențiale din Statele Unite. „A fost, de asemenea, mult asociat unui substantiv: *politici post-truth*”, spune Oxford Dictionaries, care găsește originea

termenului cu actualul lui înțeles într-un eseu al regretatului dramaturg sârbo-american Steve Tesich apărut în revista „The Nation” în 1992. Referindu-se la scandalul Iran-Contra și la primul război din Golf, Tesich se plângea că „noi, ca oameni liberi, am decis în deplină libertate că vrem să trăim într-o lume post-adevăr”. Spun cei de la Oxford Dictionaries

că termenul exista încă dinainte de eseu al lui Tesich, numai că înțelesul lui era „după ce adevărul a fost cunoscut” și nu implica înțelesul că „adevărul însuși a devenit irelevant”.

Alte cuvinte nominalizate în acest an au fost, printre altele: *adulthood*, *alt-right*, *brexiteer*, *chatbot*, *coulrophobia* (frica de clowni), *latinx* sau *woke*.

Moartea ultimului mercenar

Bolnav de leucemie, actorul american Robert Vaughn, ultimul rămas în viață din distribuția faimosului film *Cei șapte magnifici*, a decedat la New York, la vârsta de 83 de ani.

Vaughn, născut pe 22 noiembrie 1932, a început la Hollywood încă de la sfârșitul anilor '50, dar a devenit o vedetă mondială cu rolul lui Lee, pistolarul cu mănuși din piele din filmul-cult *Cei șapte magnifici* (alături de mari vedete precum Yul Brynner, Eli Wallach, Steve McQueen, Charles

Bronson, Robert Vaughn sau James Coburn), remake american de John Sturges al *Celor șapte samurai* al lui Akira Kurosawa.

Renunțând treptat la marele ecran în favoarea televiziunii, Robert Vaughn a apărut în numeroase seriale polițiste precum *Columbo* sau *Perry Mason* și a cunoscut o nouă celebritate în rolul agentului secret Napoleon Solo în alt serial cult, *The Man from U.N.C.L.E.*, o replică televizată a aventurilor lui James Bond.

Pagini realizate de Dragoș Cojocaru

PE SCURT

■ Maestrul animației japoneze Hayao Miyazaki, deși retras din lumea filmului, se întoarce pentru a realiza un scurt metraj de numai zece minute, realizat în întregime pe calculator. „Talentul realizatorului contează mai mult decât metoda”, a explicat Miyazaki, care a fost adeptul animației tradiționale de-a lungul întregii sale filmografii.

■ „Vreau să mă retrag”, a anunțat Robert Redford, într-o lungă conversație cu nepotul său, Dylan Redford, publicată de site-ul Walker Art Center. Fanii săi pot fi însă liniștiți: decizia nu este definitivă, legendarul actor urmând să ia o hotărâre abia după ce termină lucrul la filmele *Our Souls at Night*, cu Jane Fonda, și *Old Man With a Gun*, cu Casey Affleck și Sissy Spacek.

■ Romanul clasic SF al lui Robert Heinlein *Străin în țară străină* va fi transformat de Paramount într-o serie TV pentru postul Syfy.

■ 2017 va fi un an în care regretatul David Bowie va fi sărbătorit în stil mare, prin mai multe concerte în întreaga lume. Concertele vor fi susținute de 30 de muzicieni „de bază” și 40 aleși din fiecare locație, antrenându-i pe cei mai apropiați colaboratori ai lui Bowie: Mike Garson, Earl Slick, Adrian Belew, Sterling Campbell, Holly Palmer și Catherine Russell. Evenimentul de debut, ce va avea loc la Brixton, va fi prefațat de un discurs al bunului prieten al artistului, actorul Gary Oldman.

■ „Nu mai pot să îi dau un pumn în față lui Donald Trump, acum este președinte ales!”, a declarat Robert de Niro în emisiunea Jimmy Kimmel Live! din 9 noiembrie. „E președinte, trebuie să respect funcția. Acum trebuie să așteptăm, să vedem cum vor decurge lucrurile și să rămânem extrem de vigilenți.”

■ Membrii formației americane Eagles Of Death Metal li s-a interzis accesul la mediatazată redeschidere a clubului Bataclan din Paris, scena complutului atentat terorist din 2015. Interdicția a venit ca urmare a declarațiilor liderului trupei, Jesse Hughes, după atentatele survenite în timpul unui concert al trupei. După ce au scăpat cu bine din atentat, Hughes a sugerat că personalul de la Bataclan ar fi putut fi implicat în atentat, dar și-a retras acuzația ulterior și și-a cerut scuze, explicând că era încă traumatizat de evenimentele la care a fost martor. Comentariile lui nu au rămas nesacționate. Concertele Eagles of Death Metal au fost anulate la festivalurile Rock en Seine și Cabaret Vert. „Au venit și i-am dat afară. Sunt lucruri care nu pot fi iertate”, a declarat pentru AFP co-directorul clubului Bataclan, Jules Frutos.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Senior editor:
Lucian Dan Teodorovici

Redactor-șef:
George Onofrei

Editor:
Anca Baraboi

Redactor:
Radu Cucuteanu

DTP:
Adina Ciocoiu

Rubrici permanente:
Bobi (Fără zahăr), Mădălina Cocea, Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun, Florin Ghețu, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, George Onofrei

Carte:
Doris Mironescu, Eli Bădică, Codruț Constantinescu, Marius Miheț, Cristian Teodorescu, Bogdan-Alexandru Stănescu, Alina Purcaru

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu

Film: Iulia Blaga

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură:
Lucian Amari (Jup)

Grafică:
Ion Barbu

Actualitate:
Răzvan Chiruță, Cătălin Hopulele, Ioan Stoleru

Publicitate: tel. 0232/ 252294

Distribuție: Mihai Sârbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 3 luni; 91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni. Prețurile includ și tarifele postale.

„Suplimentul de cultură” este tipărit cu sprijinul Adevărul Holding

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului »
Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

SF zen și comedie zeiss

Nu prea știu cum să scriu despre *Arrival*. (Dacă vreți să vedeți filmul, mai bine nu citiți acest text.). Mi s-a blocat mâna-n punga cu popcorn după primele zece minute. E unul dintre cele mai bune SF-uri făcute vreodată. Nu tu navă spațială sofisti-ficată, alămuri, beculețe, gălăgie și viteză. Totul e pe liniște și pe bune despre oameni (nu despre extraterestri). În 12 locuri din lume aterizează într-o bună zi niște forme alungite și întunecate.

Film

Iulia Blaga

De fapt nu aterizează, ci rămân suspendate deasupra pământului, ca în Magritte. Oamenii încearcă să ia legătura cu cei dinăuntru, dar cei din armată nu se descurcă, de aceea îi cooptează pe cei mai buni lingviști. Pentru Statele Unite e aleasă o profesoară de lingvistică (Amy Adams) care urmează să facă echipă cu un matematician (Jeremy Renner). „Cumva am senzația că totul se reduce la

noi doi“, îi spune lingvista matematicianului după ce au descoperit împreună că scrierea extraterestrilor e reprezentată de niște cercuri ca din tuș care seamănă cu cercurile zen (ensō). Filmul canadianului Denis Villeneuve adaptează nuvela *Story of Your Life* de Ted Chiang, distinsă cu Premiul Nebula în 2000, unde jocul cu mai multe timpuri verbale (prezent, perfect compus, viitor) dădea poveștii aerul de mosaic, obținut pe ecran prin montaj. Povestea combină masculinul cu

femininul, matematica cu lingvistica (comunicarea), rațiunea cu simțirea, iar rezultatul e circular, adică perfect și repetabil. Cercurile heptapozilor (așa se numesc extraterestrii, pentru că au șapte picioare) sunt enunțuri complicate unde fiecare element are un sens precis (un sens al unui detaliu va schimba complet sensul enunțului), de aici deruta armatei când semnificativul *unealtă* e confundat cu *armă*. Mai interesant decât *accroché*-ul de film SF de pluton e substratul metafizic și

felul cum forma filmului oglindește conținutul, ducându-te cu gândul la un palindrom. Filmul nu are efecte speciale, e minimalist și uscat ca un cerc zen, dar sunt multe în el și probabil că la a doua vizionare apar și mai multe. Deja mi s-a făcut dor de el.

Florence Foster Jenkins echilibrează perfect filmul lui Villeneuve. De câte ori începe Meryl Streep să cânte, tu începi să râzi. Tot mai mult și tot mai tare. Dar când sopranei fără voce care apare în reprezentații ca un fel de

coana Chirița îi dă prin cap să închirieze Carnegie Hall și să cânte în fața a 3000 de oameni care în primul moment încep să hăhăie, treci imediat de partea ei și nu mai râzi. Probabil că asta l-a atras pe britanicul Stephen Frears la povestea acestei femei bogate (a trăit între 1868 și 1944), rămasă celebră prin înregistrările ei pline de falseturi și prin curajul de a aborda cele mai grele arii. Probabil că pe Frears l-a tentat un film despre cum se negociază pasiunea cu ratarea și, prin asta, cum schimbi comedia pe dramă și invers într-o fracțiune de secundă. Azi se spune că tratamentul cu arsenic și mercur pentru sifilisul contractat la 17 ani de la soț, sifilis cu care s-a luptat 50 de ani, i-a atacat probabil sistemul nervos central și a făcut-o pe Florence să-și piardă urechea muzicală (după ce fusese talentată pianistă de mică). Ce e clar este că pasiunea pentru muzică a ținut-o în viață 50 de ani.

Nu am văzut *Marguerite* (2015) de Xavier Giannoli (cu Catherine Frot în rolul principal), film inspirat din viața aceluiași personaj, deci nu pot face o comparație. Tot ce pot spune e că am făcut crize de răs la filmul lui Frears.

Primul contact/ Arrival – de Denis Villeneuve, cu: Amy Adams, Jeremy Renner, Forest Whitaker

Florence/Florence Foster Jenkins, de Stephen Frears. Cu: Meryl Streep, Hugh Grant, Simon Helberg

Not my president

— Buna ziua, realizăm un sondaj despre alegerea lui Donald Trump, în contextul în care scorul a fost strâns și există multe voci care susțin că rezultatul final ar pune în pericol însăși democrația americană.

— Păi normal că o pune. Donald Trump nu este președintele meu!

— Dar ce vă face să credeți asta?

— Eu personal cred în democrație,

în respectarea libertăților individului și în sprijinirea inițiativelor private. În primul rând nu suport faptul că Trump este omul rușilor. Cum să vorbești poporului despre idealuri democratice, când tu afirmi că îl admiri pe Putin și că vrei să reapezi în termeni mai cordiali relațiile cu Rusia? Așa ceva mi se pare absurd și de neacceptat. Când spui Rusia, spui oligarhi, spui corupție, spui șantaj economic mascat.

— Dar, după cum ați aflat probabil, se pare că a fost vorba de o interpretare greșită a afirmațiilor domnului Trump.

— Nu cred că a fost așa. Mie mi se pare un om cu porniri totalitare și asta contravine principiilor mele de viață. Plus că nu sunt de acord nici cu politica lui referitoare la expulzări. Consider că toți oamenii merită să aibă șansa la o viață mai bună.

America este o națiune multietnică prin definiție și toți cei care trăiesc în ea trebuie să se simtă integrați, fără excepții. Nu, cu siguranță Trump nu este președintele meu!

— Aveți dreptate, dar domnul Trump s-a referit doar la imigranții care devin infractori.

Voi n-ați întrebat
FĂRĂ ZAHĂR vă răspunde

Bobi

— Nu, el practic a arătat cu degetul spre țările Americii Latine. Eu unul așa am simțit. Parcă i-a acuzat pe toți că sunt traficanți de droguri. Unde mai pui că vrea să ridice și zidul acela. Păi ce-i aici, Berlinul?

— Îl considerați rasist pe domnul Trump?

— Păi nu ați văzut cum se machiază pentru interviuri? Se dă cu alb sub ochi, ca nu cumva să i se vadă cearcăne mai închise la culoare. Sunt sigur că nu suportă negrul. Este doar un bogătan susținut de ruși care a ajuns la vârf pe fondul nemulțumirii poporului în

legătură cu sistemul politic actual, care pare rigid și netransparent. Discursul populist antisistem creează emoție și corupe. Altfel nu îmi explic cum un misogin convins a fost votat de atât de multe femei. Bine, probabil că și femeile sunt drăcoase, nu au suportat să ajungă conduse de o altă damă.

— Interesant punct de vedere. Să înțeleg că faceți parte din tabăra celor care au votat cu doamna Clinton.

— Nu. Am spus doar că Donald Trump nu este președintele meu. Eu sunt turist, vin din Găgăuzia. Am votat cu Dodon.

ISSN 1584-8272

